KÖNYVJELZŐ
AZ ÚJ SZÓ MELLÉKLETE

2003. március 13., csütörtök 2. évfolyam, 3. szám

Könyvek objektív értékmérője

Miért ne lehetne Top 10-es listájuk a Szlovákiában eladott magyar könyveknek?

Amennyire meg tudom ítélni, jelenleg nálunk a könyveladás teljesen szabad gazdasági viszonyok között folyik, leszámítva persze a szlovákiai állapotokat jellemző számos esetlegességet és félmegoldást. Én itt most a könyvüzlet piaci szempontból egyáltalán nem elhanyagolható végső állomására: az eladási statisztikákra, pontosabban azok hiányára akarnék rámutatni.

Valódi piaci viszonyok között rövid távon a szerzők műveit egyetlen objektív dolog, a könyvek eladott példányszáma minősítheti. (Szándékosan használom a „könyvek" gyűjtőszót, mert a könyvesboltok kínálatának csak egy részét képezik szépirodalmi művek, a többi szakkiadvány, lexikon, szakácskönyv meg minden egyéb.) Tudjuk, milyen okok játszottak közre, hogy a magyar nyelvterület Szlovákiában található sávján nincs és soha nem is volt a könyveknek efféle objektív értékmérője. A mi viszonyainkkal összevethető Nyugat-Európában azonban mindenütt léteznek könyveladási sikerlisták. Kétségtelen, korábban nemegyszer visszaéltek vele – öngerjesztő folyamatként manipulálták az eredményeket –, mára azonban a legtöbb országban online rendszerben vezetnek gyakorlatilag minden egyes eladott kötetet.

A boltokban legjobban fogyó 10-20 könyv rendszeresen nyilvánosságra hozott listája nélkül vajon honnan tudják kiadóink és üzleteink, mire van igény? Mi alapján értelmezik az olvasói trendeket? Világos, saját eladási adataikból. Mivel azonban ezeket mindenki bizalmasan kezeli, valamint figyelembe véve azt a tényt, hogy egy-egy kiadó általában csak a könyvpiac egy bizonyos szeletére koncentrál, kijelenthető, hogy a teljes képet senki sem ismeri. Vajon végez(tet)nek-e kiadóink piackutatást? (Egyedül a Családi Könyvklub esetében tudok ilyenről, de ők nem kiadó.) Ez már csak azért is érdekükben állna, mert a konkurencia nem kicsiny. A Szlovákiai Magyar Írók Társaságának 2001-es *Tájékoztató*ja 9 könyvkiadót tart számon, emellett több kisebb kiadó is működik, plusz jelen vannak a piacon a magyarországi és természetesen a szlovák könyvek is.

Kétségtelen, hogy a könyveket, s különösen a szépirodalmi műveket, hosszú távon csak esztétikai és kritikai szempontok képesek minősíteni, gazdaságiak nem. Piaci viszonyok között azonban mindenkinek: kiadóknak, terjesztőknek és végső soron a szerzőknek is az az érdekük, hogy pontosan tudják, mely könyvek a legkelendőbbek. Mivel érthető okokból számunkra sem az össz-szlovákiai, sem a magyarországi adatok nem használhatók, szükség volna egy önálló statisztikára. Fölhasználva a fejlett technikát, nálunk is meg kellene valósítani, hogy a magyar könyveket is árusító boltok időről időre (kéthetente? havonta?) online elküldjék a legkelendőbb 10-20 magyar nyelvű könyv listáját. Hogy hova? Nos, a fejlett országokban vagy külön intézmény van erre (pl. Official Sales Record, Anglia), vagy az időszaki sajtó (Németországban pl. a *Stern* magazin) végzi ezt a munkát.

Indulása óta meg vagyok győződve róla, hogy nálunk a *Könyvjelző* lenne a legalkalmasabb médium erre a fontos feladatra.

Vajda Barnabás

Márciusi sikerlisták

A megrendelések száma szerinti slágerkönyvek sorrendje

1. Bödők Zsigmond-sorozat
2. Miklós Dénes: Négy évszak a háztájiban
3. Szívderítő NAPtár
4. Csiba Lajos: Őszi szarvasbőgések, tavaszi szalonkázások
5. Felvételi tesztek szlovák nyelvből...
6. Vidám kalendárium
7. Felvételi tesztek matematikából
8. Felvételi tesztek magyar nyelvből...
9. Szlovákia védett állatai
10. A Csallóköz szívében
11. Grellneth Károly: Csallóközi vadászösvényeken
12. Miroslav Kusý: A magyarkérdés Szlovákiában
13. Kovács L. – Görföl J.: Középkori templomok a Csallóközben
14. Csicsay Alajos: Iskolatörténet
15. Történelmi atlasz
16. Liszka József: A szlovákiai magyarok néprajza
17. Grendel Lajos-sorozat
18. G. Nagy László: Öltözékek és hajviseletek...
19. Gyurgyík L. – Kocsis A.: Társadalom – tudomány
20. Pukkai László: Mátyusföld I.

Az olvasói szavazatok szerinti Top 10-es tetszésindex

1. Gágyor József: Játékos állatkert
2. A Csallóköz szívében
3. Bödők Zsigmond-sorozat
4. Miklós Dénes: Négy évszak a háztájiban
5. Görömbei András: Csoóri Sándor
6. Szlovákia védett állatai
7. Grendel Lajos-sorozat
8. Dusza István: A papír partján
9. Litomericzky Nándor: Európa-udvar
10. Szaszák György: Kassa műemlékei

ÚJ KÖNYVEINK

Tisztelt Olvasóink! A szokásosnál is több, tizenhat új könyvet mutatunk be ezen az oldalon, remélve, hogy a kiadói kínálat sokak tetszését elnyeri. A választék bőséges és sokrétű, noha a februári hónap verset és gyermekirodalmat nem hozott. Hozott viszont annál több ismeretterjesztő és tudásszomjat csillapító kötetet, lebilincselő, érdekfeszítő olvasnivalót. Mellékletünk korlátozott terjedelme miatt mindegyiket nem tudjuk részletesen bemutatni, de a legtöbbről javaslataik alapján előbb-utóbb ismertetőt közlünk. Reméljük, hogy a Könyvjelző a benne szereplő szlovákiai magyar könyvek megismertetésében és népszerűsítésében az Önök hasznos mellékletté vált.

Albertini Béla
A fotószakíró Brogyányi Kálmán
AB-ART

A monográfiaértékű kötet a két háború közti időszak szlovákiai magyar közéletének ismert személyiségét, a műkritikus és újságíró, művészettörténész Brogyányi Kálmánt mutatja be. Az életrajzi és szakmai pályaképet fényképek, dokumentumok s gazdag forrásanyag egészíti ki.
Fűzve, 176 old., 14,8x21 cm
bolti ár: 200 Sk **kedvezménnyel: 150 Sk**

Bödők Zsigmond
Magyar feltalálók az automobilok történetében
Nap Kiadó

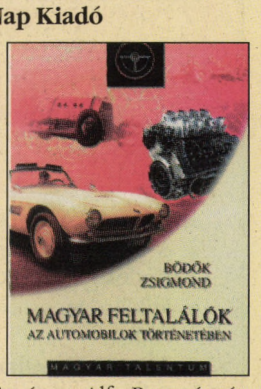

A *Magyar Talentum* sorozat ötödik kötete azokat a magyar mérnököket és feltalálókat mutatja be, akik meghatározó szerepet játszottak a gépkocsik történetében. A kocsitól kezdve a motoros triciklin és az Alfa Romeón át a marsjáróig. Számos fényképpel és illusztrációval.
Fűzve, 140 old., 14,8x21 cm
bolti ár: 129 Sk **kedvezménnyel: 99 Sk**

Durych, Jaroslav
Wallenstein árnyai
Kalligram

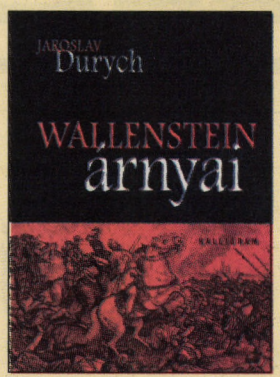

A történelmi regény cselekménye a harmincéves háború kegyetlen világában játszódik. „Durych monumentális, lenyűgöző szépségű regényt alkotott, amelyben feltárul előttünk a barokk kor emberének legmélyebb bensője" – írta a műről Thomas Mann. Magyarul most először jelenik meg.
Kötve, 728 old., 16,5x22 cm
bolti ár: 590 Sk **kedvezménnyel: 499 Sk**

Gál Sándor
Egybegyűjtött művei III.
AB-ART

A sorozat újabb kötete három kisregényt foglal magába. *A megérintett* főszereplőjének vívódásait az 1950-es évekig követhetjük, *A Kerek Nagyasszonyhoz címzett fogadó* hőse a szolgálatát a határvidéken töltő katona, míg a *Kétlábú szék* egy tanonciskolás szemével láttatja a világot.
Kötve, 320 old., 15,2x21,4 cm
bolti ár: 360 Sk **kedvezménnyel: 339 Sk**

Gyulai Rudolf
Az Alsó-csallóközi és Csilizközi Egyesült Ármentesítő és Alsó-csallóközi Belvízelvezető Társulat története
Kalligram

A könyv érzékletes képet fest arról a gigászi küzdelemről, melyet a térség népe vívott a Nagy- és a Kis-Dunával, a Vággal, mellékágaikkal és a mocsarakkal. A *Csallóközi Kiskönyvtár* új darabjához Mácza Mihály írt előszót.
Kötve, 592 old., 13,6x20,6 cm
bolti ár: 349 Sk **kedvezménnyel: 299 Sk**

Koncsol László
A Csallóköz városai és falvai II.
Kalligram

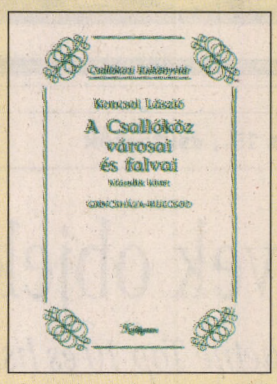

A háromkötetes honismereti szöveggyűjtemény a Csallóköz történelmi, földrajzi, statisztikai és településtörténeti enciklopédiája, melyet tanárok, tudósok, újságírók és turisták egyaránt nagy haszonnal forgathatnak. A második kötet Gancsházától Kulcsodig foglalja össze az ismereteket.
Kötve, 376 old., 13,6x20,6 cm
bolti ár: 270 Sk **kedvezménnyel: 239 Sk**

Kovács László – Görföl Jenő
Hol sírjaik domborulnak
Nap Kiadó

A mai Szlovákia területén található 1948-as emlékek gyűjteménye. A forradalom, a hadi események és a nagy csaták helyszínein és szereplőin kívül bemutatja az emlékműveket és a honvédsírokat is, valamint a szabadságharc bukása utáni honvédegyletek működését. Színes képekkel.
Kötve, 121 old., 14,8x21 cm
bolti ár: 340 Sk **kedvezménnyel: 280 Sk**

Lacza Tihamér
Utazók, felfedezők, hódítók, kalandorok
Lilium Aurum

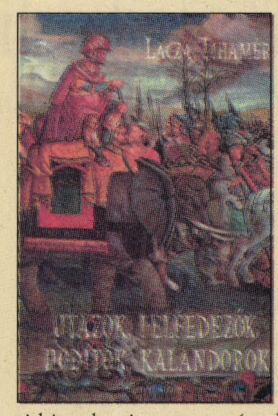

A földrajzi felfedezések története időrendi sorrendben, a kontinensek felfedezésének kronológiájával kiegészítve. A kalandos történelmi és művelődéstörténeti utazást a magyar utazók életrajzi lexikona egészíti ki, valamint az utazással kapcsolatos eszközök és fogalmak kislexikona. Képekkel.
Kötve, 168 old., 21,8x30,3 cm
bolti ár: 296 Sk **kedvezménnyel: 266 Sk**

ÚJ KÖNYVEINK

Lanstyák István – Szabómihály Gizella
Magyar nyelvtervezés Szlovákiában
Kalligram

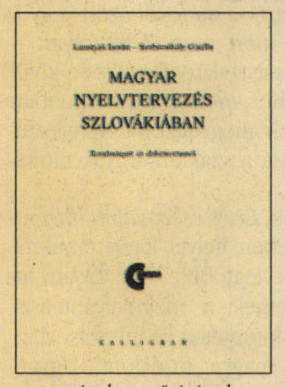

A kötet a szlovák parlamentnek a kisebbségi nyelvek használatáról szóló törvényt tartalmazza, valamint a nyelvhasználati jogokkal és az érvényesítésükkel kapcsolatos dokumentumokat. A hozzájuk tartozó elemző írások e nyelvhasználati jogok gyakorlati érvényesítéséhez nyújtanak segítséget.
Fűzve, 304 old., 16,6x24 cm
bolti ár: 290 Sk **kedvezménnyel: 239 Sk**

Cs. Liszka Györgyi
Ezüstszálon
Nap Kiadó

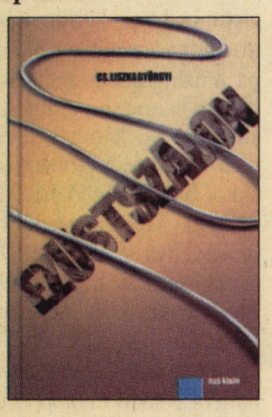

Egy szerkesztő rendhagyó interjúkötete. Írók és irodalmi szövegek kötetlen beszélgetése, könnyed csevegése, közvetlen párbeszéde. A beszélgetőtársak: Barak László, Bereck József, Bettes István, Esterházy Péter, Grendel Lajos, Hizsnyai Zoltán, Tőzsér Árpád, Varró Dániel.
Kötve, 192 old., 13,6x21 cm
bolti ár: 180 Sk **kedvezménnyel: 160 Sk**

Petrovai R. Sándor
Felvidéki kastélyok lexikona I.
KT Kiadó

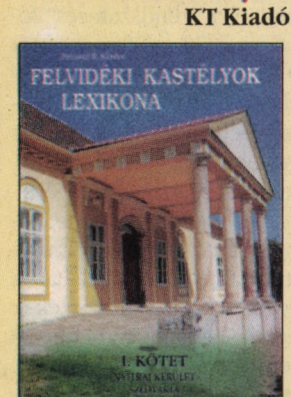

A mai Szlovákia területén fekvő kastélyok és kúriák lexikonszerű bemutatása a Nyitrai kerület legfontosabb e tárgyú épületeit veszi sorra Alsópéltől Zsigárdig, az objektum építészeti leírásán kívül számba véve az építtetőt és a tulajdonosokat s a hozzájuk köthető neves személyiségeket. Fényképekkel.
Kötve, 230 old., 15,2x21,2 cm
egyezményes ára: 250 Sk

Pomogáts Béla összeáll.
Escorial avagy a Cs-tartomány
Madách-Posonium – Lilium Aurum

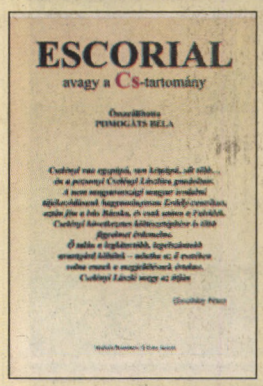

Rendhagyó kötet. A tanulmány-, esszé- és kritikagyűjteményben több mint harminc kritikus és írótárs vall a költő Cselényi Lászlóról és műveiről. Pomogáts Béla értékelő előszavával, fényképekkel. A könyvet Cselényi Lászlónak dedikált szerzői kötetek és ajánlások képei illusztrálják.
Fűzve, 280 old., 14,1x20,5 cm
bolti ár: 120 Sk **kedvezménnyel: 109 Sk**

Szénássy Árpád
Felvidéki Árpád-kori templomok lexikona I.
KT Kiadó

Az ismeretterjesztő lexikonsorozat első kötete a Nyitrai kerület Árpád-kori templomait és a Szent István kori templomépítészetet mutatja be Alsóbodoktól Zsitvaújfaluig. A település első írásos említésétől kezdve a pontos helyrajzáig, a templom leírásával, fényképével és alapterülete rajzával.
Kötve, 92 old., 15,2x21,6 cm
egyezményes ára: 199 Sk

Szirák Péter
Kertész Imre
Kalligram

Az első Nobel-díjas magyar íróról készült monográfia a Tegnap és Ma sorozat újabb darabja. Szirák Péter sorra tárgyalja a Kertész-regényeket és -esszéket, de érthetően az író hírnevét megalapozó, és sokak által a legjelentősebbnek tartott Sorstalanságot vizsgálja, elemzi a legbővebben.
Kötve, 224 old., 12,4x18 cm
bolti ár: 190 Sk **kedvezménnyel: 169 Sk**

Tipary László
El kell menni katonának...
Lilium Aurum

Dalosfüzetek: népdalokat, -balladákat, katonanótákat, szellemes, szerelmes és vidám versikéket, átköltéseket és leveleket, katonás hiszekegyeket, visszaemlékezéseket tartalmazó katonafüzetek, emlékkönyvek. Ezekből tallóz a gyűjtemény, a szerzőik fényképével, elbocsátó levelével.
Fűzve, 120 old., 12x21 cm
bolti ár: 142 Sk **kedvezménnyel: 128 Sk**

Végh László összeáll.
„Vésd szoborba alakját...”
Lilium Aurum

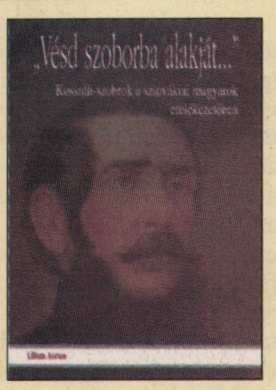

A hazai Kossuth-szobrok történetének és Trianon utáni kálváriájának helytörténeti feldolgozása. A Kossuth-szobrok a szlovákiai magyarok emlékezetében: tanulmányok Kossuthról, az újvári, rozsnyói és a losonci Kossuth-szoborról, valamint a kassai honvédemlékműről. Fényképekkel.
Fűzve, 66 old., 14,4x20,8 cm
bolti ár: 79 Sk **kedvezménnyel: 69 Sk**

Tisztelt Megrendelők! Többek kérdésére válaszolva közöljük: természetesen nem csak ezek, hanem a Könyvjelző korábbi számaiban bemutatott könyvek is megrendelhetők. Sajnos, Bödők Zsigmond Világjáró magyarok és Nemes Mihály Magyar viseletek története című kötetével egyelőre (a következő utánnyomásig) nem tudunk szolgálni, megértésüket s türelmüket kérjük. Vásárlási szándékukat a 15. oldalon feltüntetett címen vagy telefonszámon jelezhetik, kérdéseikkel, kéréseikkel, mindennemű panaszukkal vagy javaslatukkal forduljanak a szerkesztőhöz.
Jó olvasást mindenkinek!

Közbeszólás

Arra a kérdésre, hogy lehet-e „szakterület" az „interpretáció", többféle válasz adható: Alabán Ferenc legújabb tanulmánykötetének hátlapja szerint igen, míg az interpretációelmélet szerint nem. A problémát természetesen az jelenti, hogy az interpretáció önmagában nem módszer, nem a kutatás specifikuma és nem diszciplína. A félreértés persze könnyen tisztázható, hiszen Alabán Ferenc könyvének olvasása során világossá válik, hogy a szerző egyik szakterülete (a komparatisztika mellett) maga az interpretációelmélet, szűkebben: az irodalmi szövegek megértési/értelmezési feltételeinek vizsgálata. A kötet tanulmányainak többsége – ennek megfelelően – értelmezői műveletek lehetőségeire kérdez rá; elemzői stratégiák, eljárások hatékonyságának, hasznosíthatóságának feltérképezésére összpontosít. Mivel a dolgozatok nagy részére kifejtettségük és reflektáltságuk miatt egy hasonló terjedelmű, argumentatív szöveggel lehetne „válaszolni", az alábbiakban csak néhány, konstruktív észrevétel megfogalmazására szorítkozhatunk.

A kötet előszava szerint „az összefüggő és rendszerben való látásmód egyre inkább igénye az irodalom kutatójának/oktatójának, mert ezt várja el tőle a szakmai közvélemény is". Itt mindjárt jeleznünk kell, hogy ez az elvárás nemigen általánosítható, mivel a rendszerorientált gondolkodásmód mellett az utóbbi évtizedekben legitimálódtak olyan metodológiák, melyek inkább a parcialitás tapasztalatából indulnak ki. Ennek megfelelően a szakmai közvélemény is megosztott a tekintetben, hogy mi várható el az irodalom kutatójától. Érdemes felfigyelni arra a tendenciára, amely a rendszerszerűséget háttérbe szorítva a történő megértés folyamatjellege felől láttatja a tudományos tevékenységi formák alakulását. Innen nézve az irodalomtörténészi logika is olyan interpretatív effektusok sorozataként gondolható el, melynek a szövegekkel folytatott tervezhetetlen kimenetelű párbeszédek szabnak „irányt". Egyébként Alabán Ferenc könyvének értelmezési ajánlatai éppen azokon a pontokon tekinthetők méltányosnak, amikor nem valamely rendszerhez igazítás elve, nem a kérdések lezárásának kívánalma, hanem a jelentésképződés nyitottságának elismerése vezérli őket. Ezen esetekben az elemzői pozíció olyan „közbeszólásként" ragadható meg, amely a perspektívákhoz kötött értelem-összefüggések dinamizálásában érdekelt. A továbbiakban erre hoznánk néhány példát.

Az *Interpretáció és integráció* első, *Az irodalom interpretációja* című fejezete irodalomelméleti és oktatásügyi dilemmákra irányítja a figyelmet. Mindkét terület olyan problémák újrafogalmazására készteti a szerzőt, melyek távolról sem tekinthetők megoldottnak/megoldhatónak (pl. műfajok

Alabán Ferenc
Interpretáció és integráció
(Irodalmi összefüggések világában)
Madách-Posonium

Alabán Ferenc irodalomtörténész és -kritikus fő kutatási területe a szlovákiai magyar irodalom, irodalmi komparatisztika, interpretáció. Könyvében új kutatási eredményeit teszi közzé.

Fűzve, 272 old., 13x20 cm

státusa, esztétikai értékek mibenléte, irodalomfogalmak változékonysága, hagyományok inkompatibilitása stb.). Eközben Alabán Ferenc érvelése közel hozza annak tapasztalatát, hogy – s ez kellőképpen hangsúlyozandó – „csak a kizárólagos hozzáállás eredményeként és következtében tévesztődhet szem elől az a premissza, hogy az irodalomnak valójában nincs abszolút módon üdvözítő interpretációs módszere". Ez a – más kutatóknál is horizontba emelt – felismerés ugyanakkor nem vezet teljes relativizmushoz, hiszen az értelmezői gyakorlat eredményességét az interpretáció hatékonyságához köti. Vagyis az irodalomtudományt nem pusztán módszertanok vitájaként szemléli, hanem – ami alighanem ennél döntőbb – a beszédpartner (mű, hagyomány stb.) megkonstruálásának összetettsége és alkalmazhatósága mentén differenciálja. (Eme szemléletnek lehetnek példái a kötet második fejezetében szereplő argumentatív kritikák.)

Másrészt Alabán Ferenc – gyakorló tanárként nem véletlenül – igen nagy hangsúlyt fektet azokra az oktatásügyi kérdésekre, melyek a tanítás korszerűsítésének feltételeit érintik. A – diákjainak ajánlott – kötet rendkívül fontos részleteiként említhetők az idevonatkozó passzusok. A különböző felfogások vitára és továbbgondolásra ösztönző mérlegelése ugyanis nem jár együtt azzal a tévhittel, hogy az oktatás funkciója függetleníthető a folyvást változóban levő tudomány mibenlétének megtapasztalásától: „Az irodalomtörténet és az irodalomelmélet a műértelmezés kiegészítőjeként (...) természetszerűen vesz részt az olvasóvá nevelés folyamatában." Az oktatás interdiszkurzív távlatainak szem előtt tartása márcsak azért is gyümölcsöző lehet, mert nem vezet olyan – szinte minden tapasztalatot figyelmen kívül hagyó – nézetekhez, melyek leggyakrabban valamely utópiaelv megrögzött érvényesítésének rendelik alá a szaktantárgyak tanítását.

A kötet második, *Érték és irodalmi integráció* című fejezetében helyet kapó tanulmányok és kritikák legtöbbje egy olyan integratív szemléletnek a megnyilvánulásai, melynek (egyik) kitüntetett hivatkozási alapja az „egyetemes magyar irodalom". Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy Alabán Ferenc ne venne tudomást kánonokról, sőt a kisebbségi irodalmak tárgyalásakor azok specifikumait is igyekszik bevonni az értelmezésbe. E kereszteződő mozgás azonban néhol arra enged következtetni, hogy az elemző meglehetősen nagyvonalúan kezeli a hatásösszefüggések szerepét. Több esetben kifejezetten méltánytalannak tartja, ha bizonyos alkotók életművei nem kerülnek be egy-egy jelentős, irodalomtörténeti távlatú munka repertoárjába. A hiánylista összeállításakor tehát azt is érdemes lenne megfontolni, hogy vajon az adott szövegek ténylegesen az irodalmi folyamatok hatástényezőivé váltak-e. Mert ha nem, akkor bizony mellőzhetőek egy olyan – óhatatlanul és mindenkor korlátozott érvényű – perspektíva számára, melynek alakíthatóságát éppen az ehhez hasonló temporális jelenségek határozzák meg, nem pedig az irodalomtörténész pillanatnyi döntései. Éppen ezért nem a művek önértékének felmutatása, hanem sokkal inkább nyelvi-poétikai tényezőinek vizsgálata jelölheti ki kontextusokhoz való közelítését.

A második fejezet kapcsán ki kell térnünk egy apróbb, diszkurzív természetű kérdésre is. Természetesen nem bonyolódnánk bele az olyan jellegű „dilemmákba", hogy a posztmodern látásmód mennyiben írható le az „értékösszegzés" és a „rendszerezés" fogalmával, hogy a líra a 70-es/80-as évektől Európa-szerte „a lét egyetemes kérdései felé" fordul-e (általában), illetve hogy *Az ibolya illata* verseskötet-e (ez utóbbi talán elírás lehet). Ehelyett egy olyan részletet idéznénk, mely kiválóan példázza Alabán Ferenc értekezői nyelvének – nyomokban fellelhető – aporetikusságát: „Az irodalomnak, a művészetnek és a kritikának is, mint általában a szellemnek, lényegéből fakadóan az értékek pluralizmusát kell jóváhagynia, hirdetnie és vállalnia. Lehetnek nézeteltérések irodalmi, esztétikai és kritikusi törekvések között, nem is kell, hogy megfeleljenek egymásnak, mindazonáltal alapvetően fontos, hogy tevékenységük egy hiteles értékrend kialakítását inspirálja, egyben felszabadítólag és ösztönzően hasson a szlovákiai magyar irodalom egészének fejlődésére." E – sokak számára

nyilvánvalóan rokonszenves – megállapítás retorikai dimenziója aláássa saját szemantikáját. Mert míg a pluralizmust propagálja, addig „egy" hiteles értékrend követelményét állítja fel. A mondaton belüli hangsúlyok instabilitása arra figyelmeztet, hogy a nyelv – s ezzel Alabán Ferenc is egyetértene – még a fogalmi beszédet működtető irodalomtudós számára sem tekinthető pusztán a kommunikáció eszközének. (A magam részéről az „egy" szócska elhagyásával és a „hiteles értékrend" szintagma többes számú alkalmazásával alakítanám ki a mondatbeli viszonyokat.)

Az *Interpretáció és integráció* harmadik, *A nyelv és műfordítás élményének folytonossága* című fejezete műfordítás-történettel, és -elmélettel foglalkozik. Alabán Ferenc a kérdésirányok felvázolása közben folyamatosan érzékelteti, hogy „a műfordító is befogadó", következésképp a fordítás az értelmezés egyik funkciója. Ezt a premisszát azért is érdemes kiemelnünk, mert világossá teszi, hogy a fordítás nem egyenlő a „szerzői szándék" keresésének gyakorlatával (tehát éppen oly módon nem redukálható, ahogyan azt például Rožňo Jitka a *Könyvjelző* 2003 januári számának – egyfajta esztétikai ideológiára épülő – címlapszövegében kinyilvánítja). Ugyanis az idegen tapasztalat fölvétele – nyelvi eseményként – azt előfeltételezi, hogy a szöveg tolmácsolása közben nem a másikat, hanem annak beszédét kell megértenünk. Persze nem a saját és az idegen szemlélet küzdelmének kibékítése formájában, hanem a kölcsönösség szimmetriája mentén, hiszen – Hans-Jost Freyt idézve – „az eredeti és a fordítás sohasem ad teljes megfelelést, de éppen ott, ahol ez a megfelelés lehetetlen és ezért bekövetkezik az idegenség tapasztalata, ott olvasható le a fordításnak a saját nyelven végzett kreatív munkája".

Összegzés helyett visszaadnánk a szót Alabán Ferencnek (a kötet második fejezetében hangzik el a következő – nehezen cáfolható – helyzetjelentés): „Színvonalas szlovákiai magyar publicisztikáról jelenünkben csak nagy fenntartásokkal beszélhetünk; a felkészülés, a következetesség, az igényesség és a pozitív szemlélet ezen a téren csupán elvétve tapasztalható és követhető nyomon." Nos nem zárható ki, hogy az *Interpretáció és integráció*ban szereplő mértékadó írások is alapvetően hozzájárulnak a felvidéki – tág értelemben vett – publicisztika-kultúra horizontjának szélesedéséhez és a szakkritika térhódításához. De ez már az a történet, amely éppen történik vagy kellene hogy történjen...

H. Nagy Péter

A Madách-Posonium Könyvkiadó új könyveiből

Duba Gyula
Téli áradás

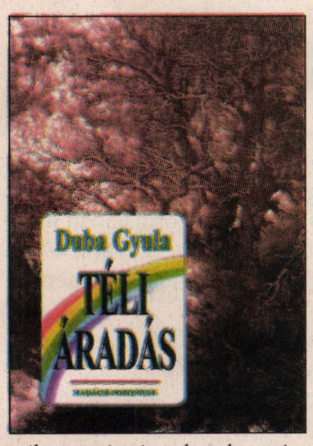

Az ismert szerző legújabb regényének színhelye Pozsony, cselekményének időpontja pedig jelentős pozsonyi történelmi események körül szövődik, ezek fogják össze, akár a hagymát az egyes rétegei. S noha a sok jeles és történelemformáló esemény középpontjában az 1989-es „forradalmi" események és közvetlen következményeik állnak, a történelem láthatóan mindig önmagát ismétli. S amiként emberi vonás a humánus idők és a demokratikus jogrend eljövetelébe vetett örök hit, örök az emberi gyarlóság, a kiszolgáltatottság és a hatalomvágy is – legfőljebb a helyszínek, az időpontok és a főszereplők változnak.

Kötve, 480 old., 13,3x20,8 cm

Fónod Zoltán
Üzenet

A magyar irodalom története Cseh/Szlovákiában. 1918–1945

Második, bővített kiadásban jelenik meg Fónod Zoltánnak a két háború közti szlovenszkói magyar irodalmat összefoglaló munkája, mely nélkülözhetetlen irodalomtörténeti kézikönyv. Alapvető kalauz a korszak tanulmányozásához nem csak a tanárok és a diákság számára. Minden bizonnyal kedvét leli benne az is, aki szereti az olvasmányos, a kort és irodalmát íróportrékban és rövid műismertetésekben bemutató összegző monográfiákat. A könyv külön fejezetben tárgyalja a kisebbségi szerepkör és irodalom kialakulását, a lírát, a prózát, a drámát és a kritikát. Gazdag jegyzetapparátussal, névmutatóval.

Kötve, 328 old., 14,5x20,7 cm

Sajó-völgyi népmesék

Merényi László gyűjtéséből válogatta, nyelvileg gondozta, a tájszavak jegyzékét készítette és sajtó alá rendezte B. Kovács István. A színes gyermekkönyv nyolc mesét tartalmaz, köztük olyan, sokak által feldolgozott és közismert történeteket is, mint a *Vitéz szabólegény* vagy a *Kilenc* című. Újszerűségük és varázsuk éppen abban rejlik, amiben minden mesemondásé: a történet előadásmódjában. A népmesei hagyomány ereje meg éppenséggel az irodalmi folytonosságban rejlik, és a mesék népszerűségével mérhető. A kötet a korábban megjelent sorozattársainak, az *Ungi népmesék*nek és az *Ipoly menti népmesék*nek a szabad folytatása. Rácz Noémi illusztrációival.

Kötve, 92 old., 17,5x24,5 cm

Tallósi Béla
Megégett tulipánok

A kispróza műfaját láthatóan Tallósi Bélának találták ki, olyan otthonosan mozog benne. Úgyszintén a faluból, a kisközösségből és a közösség kontra egyén viszonyából táplálkozó naturalista történetmondásnak azt a fajtáját, mely a zárt helyszín és a zárkózott szereplők megszólaltatásával fogja-ragadja meg az olvasót. A kötet hat írását a nyelvezetük köti össze, a zamatos szavak, továbbá az elbeszélés komótos menete: a fölsorolásokban, külsőségek leírásában, a láttatásban kedvét lelő, részletező alak- és helyzetjellemzés, valamint az elbeszélő visszafogott, finoman ironikus nézőpontja. Ezekből árad az elbeszélések utánozhatatlan atmoszférája.

Fűzve, 160 old., 12x20 cm

A könyvek a Madách-Posonium kassai, királyhelmeci, komáromi, nagykaposi, pozsonyi, rimaszombati és rozsnyói könyvesboltjaiban kaphatók.

A kiegészítésről az egész helyett

E napokban került a könyvesboltokba Bornemisza István újabb könyve: *I. Töredékek az életemből. II. Ha engem megkérdeztek volna.* (A szerző magánkiadása a Madách-Posonium Kiadó gondozásában, 2002, 210 l.).

Az első részbe foglaltak nagyrészt a korábbi kötetek anyagát egészítik ki. A „Személyiségek" témakörben (10–93.) Bornemisza elődeit és pedagógusait veszi számba és jellemzi, egy időben költői példaképét, Mécs Lászlót, továbbá Esterházy Jánost és Habsburg Ottót. Négy fejezete – *Bornemisza Lajos* (47–59.), *Maléter Pál* (72–81.), az „Események"-ből pedig a *Túl az Óperencián* s a *Felvettek a máltai lovagrendbe* (103–114.; valamennyihez számos fényképfelvétel csatlakozik) – szorosabban illeszkedik a megjelentetés sorrendjében első és harmadik kötetéhez élettörténete trilógiájából: *Egy letűnt világ tanúja emlékezik.* 1997, 341 l.; *Kifosztva és megalázva... (is)... élni kell.* 1999, 224 l. (Kiadásukra vonatkozólag, mint a fentinél).

Bornemisza Lajos – apjának öccse – tisztként végigharcolta az első világháborút, majd csak rövid ideig maradva otthon, a francia idegenlégióba szerződtetett. Ott az elérhető legmagasabb rangig vitte, s a szolgálat leteltével a párizsi Renault cégnél vállalt tisztviselői állást. Véglegesen apja elhalálozása után tért haza. A második világháború utolsó őszén egy eperjesi vendéglőben sértően nyilatkozott a német hadviselésről, minek következtében a Gestapo lefogta. A börtönből a város szovjet bombázása, azaz 1944. december 20-ika előtt koncentrációs táborba szállították, ahol 1945 januárjában meghalt. Hozzátartozói az értesülések alapján először Mauthausenre gondoltak, 1997-ben azonban értesítették B. Istvánt a valós dátumról és helyről (1945. január 22., Sachsenhausen). Az eperjesi temető sírkert-

jének kövén elhelyezett emléktáblájába még a vélt adatolást vésték (A kötet 55. lapjának fényképe és a magyarázat a véltet tünteti fel, illetve helyesbíti).

A *Maléter Pál* fejezetben a szerző igyekszik valamennyi találkozását vele felidézni. Gyermekkoruktól ismerték egymást, s huzamosabban az eperjesi Rózsa utcai elemiben kerültek össze, amikor a harmadik osztálytól azt időlegesen ugyan, de Bornemisza is látogatta. A tanítónő Sándor Iza néni volt (Sándor Lászlónak, az ismert publicistának rokona). A felsorolt diáktársakat mind ismertük, de csak a Pozsonyban tavaly elhunyt Weiszer Pált említjük, tőle tudta meg Bornemisza Maléter sorsának alakulását a háború alatt. A jogász Weiszer Prágában három évig együtt lakott az orvostanhallgató Maléterrel, erről 2000-ben interjút adott a pozsonyi magyar nyelvű rádióadás számára, tudtunkkal budapesti adásban is sugározták.

S még hosszabbra nyúló együttlétet jelentett a palocsai-gromosi cserkésztábor. A mellékelt képek bemutatják a tábori életet (78–79.). A rákövetkezők az eperjesi *Večerník*ből vettek (Az adatolást lásd *Adalékok egy cserkészcsapat történetéhez* című dolgozatunkban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle.* 2000, 3, 91–104.).

A *Túl az Óperencián* az Egyesült Államokban (Gladsone) 1993-ban megrendezett Fogathajtó Világbajnokság leírása, amelyre B. István társaival és hat lóval repülőgépen utaztak. Egyik epizódja, a megkésett jelentkezés miatti bírságolás és meglepetésszerű törlése egyebek közt „karnevalizáló" motívum (a jelöléshez még visszatérünk).

Az ismertetett rész lezárása a verses formájú, felező nyolcasokban írt *Társalgásom egy varjúval* (130–132.). A *Kérésem a varjúhoz* (132) felerősödő iróniája révén tűnik a leginkább lirizáltnak – „szállj fel varjak ős helyére, / templomunknak tetejére, ...károgj el egy imát értem". A templom a borító egyik festményleképezése, s teljességében az első kötet felvételén rajzolódik ki. Átellenben vele a Tarca túloldalán meredek lejtő ejt, vezet fel; ezen sokat síztünk a felvonók és a műanyag sícipők korszaka előtt T. barátunkkal (a kifejezést a szerzőtől vesszük át, aki azt saját síelésére vonatkoztatja, a határolás a 70-es éveket jelenti). Édesapja még Pécsújfalun született, a rokonságukból való volt a kis T. Mária, akit az önéletrajzíró vágtázó lova, mely elől a többi gyermek szétrebbent, őt a libalegelőn hagyva, élő akadályként ugrott át; ló és lovasa későn vették észre („Önkéntelenül arra kellett gondolnom, hogy mi lett volna, ha ez másképpen végződik. Rettenetes érzés volt, most sem szabadultam meg teljesen tőle."; *Egy letűnt világ tanúja emlékezik.* 84). Ugyane kötetben vázolja ifjabb Bornemisza István a Péchy család történetét; nemcsak anyja, Péchújfalusi Péchy Mária, hanem apai nagyanyja és dédanyja is Péchy

volt: „tulajdonképpen Péchy vagyok, csak Bornemiszának hívnak" (35).

A *II. Ha engem megkérdeztek volna* hangnemváltás stílusában, a sokat próbált és jogvégzett szerző ítélete is a történelmi jogtalanság, az embertelenség fölött. Ezek mindegyik kötetében többé vagy kevésbé vannak jelen, de megfogalmazásuk itt fedetlenül szókimondó, s az a verses formájúban még felerősödik, mint *Történelmi elbeszélő költemény* műfaj jelölt (135–204.; a kommentár próza).

A trilógia első és harmadik kötete tematikailag és kompozicionálisan átfedődik, akképpen is, hogy a harmadikban a magyar kisebbséget, családját és osztályát ért sérelmek jegyzőkönyvszerű és dokumentált felsorolása áll, s lajstromba foglalva ugyanerről szól az első kötet bevezetése. A színhelyet fényképek mutatják be, és utalnak a történtekre. Az első elején a pécsújfalusi templom alatt épített családi sírboltban az 1945 márciusában szovjet deportálásban, Dombaszban elhunyt édesapa – Kálnói és ádámföldi Bornemisza István jelképes emléktáblája látható. Grafikailag elővétel és árnyvetés tartalmában a gyermekkor idilljét, az ifjúságot, a sárosi társadalmi életet, sportolást, az iskolalátogatás, a magyarországi gimnázium, főiskolák-egyetem éveit, állam- és jogtudományi doktorátus elnyerését részletező tárgyalásnak. A bahtyini karnevalizálás a színhelyek váltásával, a környezetek és az életmód ellentétes jellegével, sőt még a nyelvi stílus síkjában is (háromnyelvűség a kezdetekben, amely a szövegezés szintjén másutt is kimutatható) már egy köteten belül itt is megvan, s a kötetek összevetésekor tovább formálódik. Bornemisza műveiben a lineáris egyben mindig ciklikus, azaz visszatérő, egyszerre érvényes kavargás. Olvasáskor egymásra rétegződik, felfokozza a teóriában „jelentésfelhalmozásnak" nevezett folyamatot.

A harmadik a bizonyítás, vállalás és felívelés kötete. Munkásként-gyakornokként kezdi az apja egykori tulajdonát képző kisszebeni fűrésztelepen, vezető erdészeti alkalmazotti tisztségeken át folytatja (miközben az akadályozásokon is úrrá kell lenni), s Poprádra jutva már előnyös és pártoló feltételek közt egyengetheti pályáját, olymódon, hogy a Tátrai Nemzeti Park (TANAP) jogászaként vonul nyugállományba. A poprádi időszakban bátyjával együtt hozzák össze a helybeli lovassport kifejlesztésének feltételeit olyan fokra, hogy számos rendezvényükön kívül szlovák és szlovák–magyar koprodukciós filmekben biztosítja lovascsoportjával az igényelt szereplést. A máltai lovagrend tiszteletbeli lovaggá fogadása tetőzi helytállásának igazolását, elismerését. Mindannak a képviseletét személyében, ami sohasem „tűnhet le", ami köteteiben túlmutató, mélyebb gyökerű.

A köztes második kötet a katonáskodást is-

merő vagy a háborús évekre még emlékező olvasónak olvasmány egy éjszakára (nem teszi le a könyvet). Kiképzéskor a vereknyei Duna-szakaszon sajátította el az úsztatást, ami beválik 1944 márciusában lovasszakaszával, amikor a Dnyeszter átúsztatását választja a visszavonulás veszélyeit elkerülendő, a hídon és előtte torlódó alakulatok közti kivárás helyett. Megoldása a harctéri helyzetekben mindig merész, de egyben a legcélszerűbb és a kockázat ellenére az adott helyzetben a legracionálisabb. Így sikerül tanácsa alapján a szlovák köteléknek visszafordítva motoros kocsisorát egy hegygerincen átkelni a Kárpátokon Csíkszeredára. A soron következő fordulatok ez esetben is a legkevésbé elvártak. A szerző egy helyütt arra utal, hogy a műveibe formáltakat regény alakjában szándékozta előbb megírni. Egyik íróbarátjának a véleménye azonban talán erre a kötetre nézve a legtalálóbb, miszerint: „A történeted túl bonyolult és néha túl valószínűtlen ahhoz, hogy ki lehessen találni, ezt igazán csak átélni lehetett" (i. m. 139).

Bornemisza István életművének mondanivalója mélyebb, mintsem hogy azt e közlésünkkel elérhettük volna. Hogy vállaltuk a megszólalást, azzal indokolhatjuk, hogy tapasztalataink, értékelő szempontunk, kötöttségünk közt lényeges metszőpontok találhatók. Édesapja és nagybátyánk ezerötszáz kilométerre szülőföldjüktől egyazon környezetben jeltelen sírban nyugosznak, a Beneš-féle dekrétumok, amelyeket behatóan tárgyal, kihatásukban, igaz, sokkal szerényebb mértékben, de minket is érintettek, érintenek mindmáig. A régió mint otthonunk ugyanaz, a földhöz, tájhoz kötöttség egyirányú. Vadászterületünk a negyvenes évektől a hatvanas évek közepéig szomszédos volt a Péchyek és a Bornemiszáék birtokaival; a helybeli vadászokkal, akiket megnevez, még mi is jártuk a hegyoldalakat, erdőket, szántóföldet a Kohúttól, Marduňától, Majdánig, Olajpatakig, a Vörösalmán (Čer-

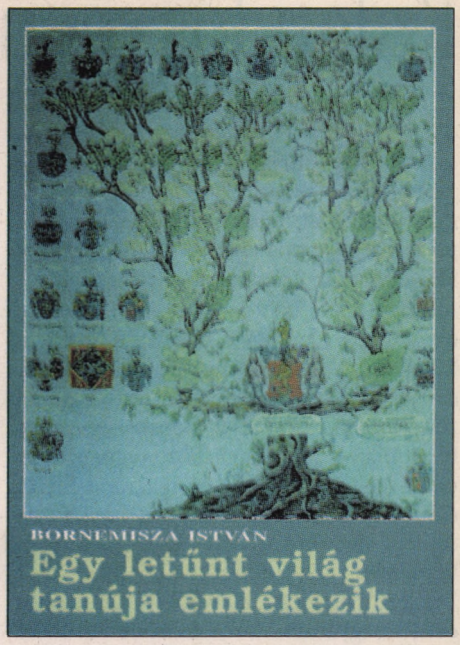

venica) túli debrőkig. A környező vonulatok túráink, síelésünk színhelye. Barátomnak a Lysá csúcsa alatt álló víkendházába gyakran térünk be (egyébként anyai ágon Péchy).

A természetit és a történetit most nem részletezzük tovább, rátérünk viszont arra, hogy a szerző a földrajzi neveken kívül a személynevek sárosi rendszerére támaszkodik, ami a kívülállóknak nehezíti az olvasást, számunkra ismert „könyvnélküli". Hogy csak egy példát hozzunk fel az első kötetben felsorolt és behatárolt csoportból (105–106. l.) – Flórián Lászlóval és Fűzy Attilával együtt játszottam, a Rózsa utcai iskolaépület emeleti nagytermének színpadán egy cserkésztáborjelenetben mint kiscserkész-statiszta egy fatönkön ülve... S az „átnyúló" Szepesség, melyben Bornemisza István és családja berendezkedett, sem esik tőlünk távol, s nemcsak térbelileg.

Zeman László

HOBBI, SZÓRAKOZÁS

Miklós Dénes
Négy évszak a háztájiban
Nap Kiadó

Száz ismeretgyarapító jó tanács kezdő és gyakorló kertészkedőknek az évszakoknak megfelelő elvégzendők bontásában – az almától a zsázsáig.

Fűzve, 164 old., 15x21 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 120 Sk**

Szívderítő NAPtár
A család kalendáriuma 2003
Nap Kiadó

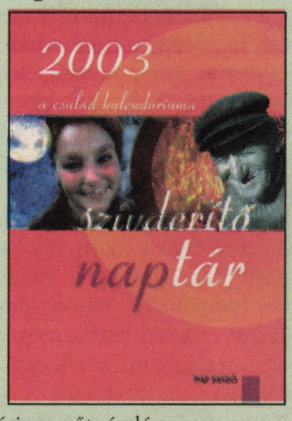

Egy esztendőre való olvasnivaló, színes rovatokkal: vendégségben, időutazás, tudomány, évforduló, anyanyelvünk, világjáró, háziorvos, sport, divat, kézimunka, ráérő idő, fészek, nyerő, viccek, színes gyermekkalendárium, sőt ráadás.

Fűzve, 192 old., 17,6x24,6 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel: 99 Sk**

Bödők Zsigmond
Látványos égi jelenségek 2003–2004
NAP Kiadó

A közeljövőben egymást követik majd a tőlünk is megfigyelhető egészen ritka és látványos égi jelenségek. A könyv ezeknek az impozáns csillagászati menetrendjét tartalmazza. Ismerkedjen meg a kozmikus látványszínház nevezetesebb darabjainak színes műsorfüzetével.

Fűzve, 72 old., 14,8x21 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel: 110 Sk**

Kalandos mondahagyomány

Csodás tettekről és eseményekről szóló, ízes-zamatos, a nép ajkáról lecsöppenő mondatok tematikailag rendszerezett gyűjteményével találja szembe magát az olvasó, ha felüti Magyar Zoltán *A mindentudó fű* című könyvét. Egyszóval: babonás-bűbájos élőbeszéd bugyog elő a lapokról. A helyszín Nyitra és környéke, a kérdezett adatközlők idősebb és jó elbeszélőnek tartott egyének. A zoborvidéki települések népszokásai, népi hagyománya a szakmai köztudatban is kiemelt helyen szerepel és reliktumként él, sok archaizmust megőrzött és meglehetősen egységes képet mutat, ezért is vonzza a néprajzkutatókat, népdalgyűjtőket.

A szóban forgó könyvben szerepelnek eredetmagyarázó-, helyi és történeti mondák, bűn és bűnhődés-, betyár-, kincs- és hiedelemmondák, valamint legendák Alsóbodokról, Gímesről, Bédről, Pogrányból és az egész Zoborvidékről. A betyármondák közt található mondjuk a csekeji Vérvendégfogadóról szóló; ez az út mellett állt az erdőben: „No és hogy oda nagyon sokan betértek, valakik kigyüttek, akiknek nem vót pénzük, akiknek pénzük vót, eltűntek. Hogy soha meg se lettek. Osztán valakinek csak rá köllött gyünni, hogy ott valami történik, osztán ott a pincébe sok csontot megtaláltak. Oda voltak a pincébe elásva ezek a nagyobb fejesek." Ilyen és hasonló hangnemű rövid hallomások, látomások, élmények és vélemények sorakoznak a lapokon.

Magyar Zoltán az MTA Néprajzi Kutatóintézetében dolgozik tudományos főmunkatársként, és több alkalommal gyűjtött Nyitrán és környékén, s 1998 óta a mondahagyomány feltérképezése, összegyűjtése és osztályozása a választott célja. E kötetbe hatszázhatvanöt szöveg került – gondos válogatást követően, tematikailag csoportosítva, száztíz adatközlő szájából. Megtudhatjuk többek között belőle, hogy Szűz Mária könnyeiből lettek a gyöngyvirágok, vagy hogy „a szél Krisztus sebeiből gyün", és sok más természeti jelenség eredetét.

A templomalapítási mondákban gyakran fordul elő Szent István, aki életének egy részét a nyitrai várban töltötte, és népi mondák hősévé vált. Imre herceg, István király fia is élt e vidéken, és Magyar Zoltán kötetében szerepel is egy szóhagyományban megőrzött, immár lejegyzett alsócsitári monda a végzetes vadászatáról, amely párhuzamba állítható a Zrínyi és a vadkan történetével.

A betyármondák főbb hősei a gesztei Csinyi Péter, valamint Rózsa Sándor és Jánošík, akik valódi betyárhoz illően éles eszűek és erősek, a táltosmondák pedig több foggal vagy csonttal született, emberfeletti, sámáni képességű, jóstehetségű emberekről szólnak.

Helyi monda szerint erre járt Isten, és megmaradtak a nyomai, mivel akkor még puhák voltak a sziklák. Zsére keletkezéstörténete is Isten látogatásával áll kapcsolatban: „Mikor az isten a falukat teremtette, eljött erre a vidékre is, és hegyről hegyre lépett, és közben a markából kipottyantotta a falut. A lábnyomok mind a két hegyen a sziklában vannak, ezeket Isten nyomának nevezik." Egyes mondák lábnyomát, botjának nyomát, máshol szamarának vagy báránykáinak patanyomait, illetve a kísérő angyalok cipellőinek nyomait említik.

A gyakran ismétlődő, kisebb eltérést mutató motívumok csupán megerősítik azt, hogy a környező falvak mondavilága közös élményekből, tapasztalatokból alakult ki, és az élőbeszéd, a szájról szájra adott, hallott vagy megélt történet különféle változásokon, ferdítéseken, hozzágondolásokon ment keresztül. Sok szövegben előfordul a *szomszédasszony látta, apám beszélte, egy öreg bácsi szokott róla beszéni, még olyant is emlegettek, én úgy hallottam lánykoromban, nálunk aszongyák, hogy, igaz-e, nem-e, nem tudom* kezdésű mondat, ami a monda- és legendajelleget támasztja alá. A dialektust, a hanglejtést, a hangszínt is kiérzi az olvasó a sorok közül, annyira ízesen és magával ragadóan sikerült papírra vetve rögzíteni a beszélt nyelvet.

A falusi élet mindennapi és szokatlan jelenségeinek (halálesetek, boszorkányjárások, rontások és elhárításaik, táltosok, házikígyók stb. ecsetelésének) segítségével Magyar Zoltán a történeti, társadalmi, kulturális folyamatokra is rámutat, valamint azok kölcsönös összefüggéseire, az adott életviszonyokra, illetve az azokkal kapcsolatos tapasztalatokra. Másként fogalmazva: a mindennapi élet társadalmi-kulturális színterére. A nép megjósolta például azt is egy égdörgés alkalmával, hogy az oroszok „keletről fognak megszállni bennünköt".

Persze döntse el mindenki maga, vajon hisz-e benne, tényleg hazajártak-e a holtak és felhörpintették-e a pálinkát, voltak-e lólábú menyecskék és gazdáik kívánságait leső lidérccsirkék, és boszorkányok szerezték-e meg a tejhasznot, mint ahogy azt Gímesen beszélik: „Még azt is mondták, hogy ment az asszony az istállóba fejni, és hogy csak úgy súgott a tej. Csak úgy súgott. Bezzeg hiába ment ő utána fejni, nem vót a tehenné egy csepp tej se. Na. Hogy má a boszorkány kifejte."

Szerelmi rontásra és szerelmi varázslásra is talál az ember a könyvben útmutatót: reggelente az asszonyok meghenteregtek a friss harmatban, otthon kicsavarták szoknyáikat, és azzal itatták meg a férfiakat. Sok csalafintaságot műveltek egykoron az asszonyok (is)...

És hogy mi is az a mindentudó fű, azt is elárulja a gyűjtő szerző: egy mitikus növény, mely a várhegy déli oldalán nő. Aki rálel, mindentudóvá válik. Egy nagygazdának a bocskora kapcájába akadt a fű, és hirtelen világosan látta, hol mi történik. Viszont egyet nem tudott: hogy a mindentudó fű akadt a bocskora kapcájába, így hát el is vesztette. Könnyen jött, könnyen ment. Aki pedig keresi, úgy járja a fáma, nagy ritkán lel csak rá.

Magyar Zoltán könyve a népi kultúráról való ismereteink gyarapítását, kiegészítését, a nyitrai nyelvsziget monda- és hiedelemvilágát, a zoborvidéki szájhagyomány alapos megismerését szorgalmazza izgalmas, lebilincselő módon. A kötet szerzője a feldolgozott mondahagyományt könnyen átlátható-an, rendszerezve, előszóval és jegyzetekkel ellátva bocsátja a kedves olvasó rendelkezésére.

Pénzes Tímea

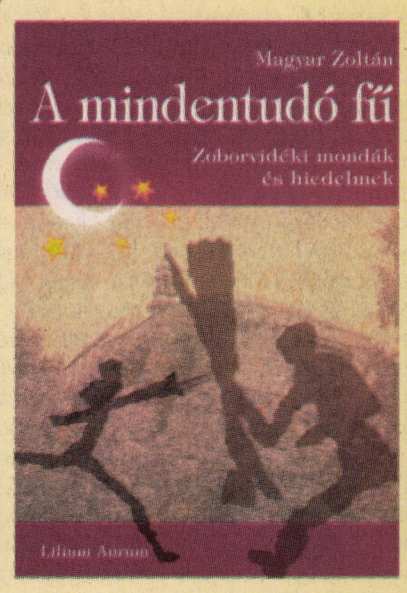

Magyar Zoltán
A mindentudó fű
Lilium Aurum

A Zoborvidéki mondák és hiedelmek alcímű könyv átfogó válogatás az egykori Nyitra megyei magyarság monda- és hiedelemvilágából. A bőséges monda- és legendagyűjteményt átfogó tanulmány, gazdag jegyzetapparátus, szakirodalom- és tájszójegyzék s több mutató egészíti ki. A közel- és a régmúlt máig eleven mesés történetei, babonái.

Fűzve, 232 old., 14,3x20,6 cm
bolti ár: 162 Sk
kedvezménnyel: 148 Sk

Verseny

Állítsa fel korábban bemutatott néprajzi és helytörténeti könyveink alapján a slágerlistáját, s kis szerencsével Öné lehet a kiválasztott kiadványok valamelyike. Tüntesse fel a levelében, melyik könyvet (mely könyveket) szeretné megnyerni.

A groteszk relációi drámákban

Elemző eljárása domináns kérdéskörként kezeli a szakterminológia bizonytalan használatát, pl. az abszurd, a groteszk, a szatíra, a paradoxon fogalmakkal kapcsolatosan

A szerző, L. Erdélyi Margit irodalomteoretikus és -kritikus, a besztercebányai Bél Mátyás Tudományegyetem docense, több monográfia, tankönyv és számos tanulmány szerzője. A drámaelmélet, az irodalom-módszertan és a komparatisztika a szakterülete. Eddig megjelent hét kötetének témái zömében drámaelméletiek. *A groteszk relációi drámákban* bővített és átdolgozott változata 1996-ban megjelent elődjének, illetve mintegy folytatása az ugyancsak a Nap Kiadónál 1994-ben megjelent *A groteszk vizsgálata* című monográfiának. Jelen könyv alcíme, *Örkény-drámák interpretációja,* a főcímet pontosítja. Arról van szó tehát, hogy a szerző a legjellegzetesebben groteszk magyar író műveinek apropóján általánosabb következtetéseket is levon az esztétikai minőségek konkretizációiról. A hat drámát (*Tóték, Macskajáték, Kulcskeresők, Vérrokonok, Pisti a vérzivatarban, Forgatókönyv)* alapvetően drámaelméleti síkon interpretálja. Az abszurd, a groteszk, a komikum, a szatíra, a humor és tragikum eszközrendszerének örkényi „használatát" komplex módon közelíti meg. Indoka nyilván az, hogy ezek az esztétikai fogalmak sosem elszigetelten jelentkeznek az irodalomban, Örkénynél pedig olyannyira kiegészítik egymást, hogy nemritkán vitathatóvá válik a dráma hagyományos értelemben vett műfajisága. L. Erdélyi hangsúlyozza is Örkény elképzelését a „műfajtalanságról". Az íróra jellemző kettős-, ill. többeslátás a drámák szerkesztésében demonstrálódik, s ez a különféle értelmezések számára szolgáltat táptalajt. A drámák üzenetét tekintve olykor minden szereplőnek igaza van, máskor ambivalenssé válik a pozitívnek hitt alak is: „...mindegyik Örkény-dráma az önismeret, az önazonosság, az identitászavar és -vesztés kérdéskörével foglalkozik..." Az abszurd és a groteszk, a tragikum és a komikum kategóriák széles skálájával él szimbiózisban. A drámai műfajok értékrendszere variálódni látszik, ezért az ún. tiszta modell az elemzett darabokra nem igazán jellemző. L. Erdélyi Margit az irodalomteoretikus elméleti felkészültségével és nyitottságával vizsgálódik a témában, s érdeme, hogy irodalomdidaktikai intenciót is érvényesít.

Indokolt helyzetben az összehasonlító módszert alkalmazza, hiszen ismert tény, hogy Örkény szabadon átjárt a műnemek között. Nem egy írása epikai, színházi és filmváltozatban is sikeres volt, a feldolgozás módját viszont mindig pragmatikusan alárendelte a műnem és műfaj követelményeinek. L. Erdélyi példákkal igazolja, Örkény általa értelmezett minden drámája az esetleges egyéb változatok és adaptációk ellenére önálló műnemi és műfaji értelemben is teljes értékű irodalmi alkotás.

A monográfiában óhatatlanul megjelenik a színházi megvalósítás gyakorlati szempontrendszere, de nem az egyes előadásokat minősíti a szerző színház-esztétikai vonatkozásokban, hanem a különböző elemző vélemények összevető vizsgálata során a más-más rendezői elveket, értelmezéseket sorolja fel, hiszen ezek egyrészt a darabok széles körű befogadására és a köztudatban való rögzülésére, másfelől sokszor Örkény dramaturgiai eljárásaira, azaz a drámák kéziratára is visszahatottak.

L. Erdélyi interpretációinak egyik célja bevallottan didaktikus. Rokonszenves és ritka, hogy valaki az irodalompedagógiai jelleget – ha nem hangsúlyozza is – nem hanyagolja el. A különböző oktatói szempontok érvényesítése az interpretációban és a kritikában, így az olvasóé és oktatóé is egyre határozottabban tért hódít (lásd a befogadás- és recepcióesztétikákat). A monográfia szintetizáló részeiben a szorosan értelmezett interpretáción túl a szerző történeti kérdésekkel is foglalkozik (a *Macskajáték* kapcsán feltárja Örkény verebélyi emlékeit). Külön figyelmet szentel az abszurd helyzetek kiváltó okainak, a zsarnokság pszichologizmusainak és ezek hatásvizsgálatának, a szereplők jellemrajzát a drámai interperszonális viszonyokban betöltött funkciójuk, lélektani fejlődésük szerint értelmezi. Elemző eljárása domináns kérdéskörként kezeli a szakterminológia bizonytalan használatát, pl. az abszurd, a groteszk, a szatíra, a paradoxon fogalmakkal kapcsolatosan. Ezek esetében vázol egy történetileg és etimológiailag indokolt meghatározást, utalva a korábbi könyvében (*A groteszk vizsgálata)* található részletesebb feldolgozásra. E téma kapcsán vázlatos összevetést tesz Hrabal, Kundera, Karvaš, Bukovčan és mások Örkényre vonatkoztatható írói eljárásaival. A *Pisti a vérzivatarban*t konfrontálja *Az ember tragédiájá*val, mégpedig az eddigi interpretációkat összegző szándékkal.

Szerzőnk többször bizonyítja, hogy a drámák instrukciói megtermékenyítik az értelmezést, másféle olvasatra adnak módot, metakommunikációs lehetőségeket teremtenek. Örkény olyannyira „következetesen kezeli" az instrukciót, hogy annak kihagyása jelentésmegkülönböztető lenne. Különösen érvényes ez a *Forgatókönyv* elemzésénél, hiszen a hang- és fényeffektusok megadása három, az irodalmon kívül művészetet is érint: a színházét, a filmét és a cirkuszét. Az instrukciók mondanivalójával foglalkozni kell – látja meg helyesen L. Erdélyi – annak ellenére, hogy az instrukciót drámaelméleti szempontból nem tartják a dráma szerves részének.

A kötet legfőbb értékét abban látom, hogy a szerző olyan Örkény-dráma-interpretációkat nyújt át, amelyek az írói produktum kiaknázása mellett a befogadói értést fokozottan segítik az elmélettel, s mindez az oktatásban alkalmazva a lehetőségek tág terét mutatja fel az irodalomtudományi, irodalomművészeti és színházművészeti tudás irányába.

Ardamica Zorán

L. Erdélyi Margit
A groteszk relációi drámákban
Nap Kiadó

„Ezúttal Örkény István hat drámájának interpretációjával foglalkozom, voltaképpen megjelenésük sorrendjében. Alapvető szempontnak a drámaelméleti vizsgálódást választottam, de mintegy másodtengelyen húzódik végig munkámban az irodalompedagógiai intenció is" – írja könyve bevezetőjében a szerző.

Fűzve, 124 old., 15x21 cm
bolti ár: 120 Sk
kedvezménnyel: 90 Sk

Könyvcsomag

Írja meg, mellékletünk melyik számában szerepelt könyvrecenzióval Ardamica Zorán, kinek a verseskötetét ismertette, s nyerje meg a Plectrum Könyvkiadó ajándék könyvcsomagját!

A lét és az egyéniség szenvedélyes faggatása

Néha szenvedélyes, máskor az önmagát kétségbevonó irónia hangján szólal meg

A magyar irodalom történetében nem egyedülálló jelenség, hogy jeles íróink és költőink kénytelenek elhagyni szülőföldjüket és hazájukat, s megváltozott körülmények között teljesítik ki életművüket. Itália Janus Pannonius, Lengyelország Balassi, Törökország Mikes Kelemen számára éppúgy fontos szerepet játszik, mint Párizs vagy San Diego Márai, a karibi térség Ferdinandy György vagy legújabban Németország Czakó József, Ausztrália Mórocz Mária számára. A váltás többnyire időleges válsághelyzettel jár, hiszen nemcsak az írói identitás kerül megváltozott létfeltételek közé, hanem az a nyelv is, amelyen az egyéniség addig megszólalt. A földrajzi távolság mint poétikai váltás az írói nyelv azonosságaiból vagy különbözőségeiből mérhető le leginkább.

Balázs F. Attila a magyar nyelvterület egyik peremérőll, a Székelyföldről a magyar nyelvterület egy másik peremére, Pozsonyba költözött. Régebben nem tűnt ez akkora távolságnak (gondoljunk csak Juhász Gyulára, aki Máramarosszigetet és Szakolcát egyetlen ország határai közt járta meg), ma viszont két, egymással még csak nem is határos országról van szó. Hogy mindkét országban lehetséges magyar nyelven nívós irodalmat művelni, nos, erre Balázs F. Attila eddigi életműve is példa lehet.

A *Meztelen lovagok* című kötet szerzőjét a művelt szlovákiai magyar közvélemény eddig talán inkább mint a sikeres AB-ART Kiadó vezetőjét ismerte, annak ellenére, hogy – tudomásom szerint – Szlovákiában már két kötete is megjelent. Legújabb kötete alcíme szerint válogatott és új verseket tartalmaz, és ez izgalmas kérdéseket vet fel a recepció számára. Hiszen fontos-e az a kérdés, hogy akkor most Balázs F. Attila erdélyi vagy felvidéki magyar költő-e? Hová sorolhatjuk legújabb kötetét, ha feltételezhetően néhány verse Romániában, más szövegei viszont Szlovákiában íródtak? Mindkét irodalom része ez a kötet? És ha igen, hogyan része az egyik, és hogyan a másik irodalomnak?

Persze Balázs F. Attila kötetével felettébb igazságtalanul járnánk el, ha kizárólag ilyen (bár elméletileg izgalmas, de valószínűleg terméketlen) kérdésekkel szembesítenénk. Hiszen versei olyan, kiérlelt nyelven szólalnak meg, amely arról tanúskodik, írójuk a lírát nemcsak önkifejezésként, de mesterségbeli tudást igénylő eszközként is képes szemlélni. A kötet olvastán nem tudtam szabadulni attól az érzéstől, hogy a még mindig létező (más erdélyi szerzőknél, például Kovács András Ferencnél vagy Orbán János Dénesnél is gyakran megcsillogtatott) kivételes erdélyi formakultúra darabjaival szembesülhetek. A szokatlanul választékos stílus, a messzire kanyargó bonyolult körmondatok, a játékot folyton felfüggesztő indulati elemek kissé más élménnyel ajándékozzák meg olvasójukat, mint az „szlovákiai magyar" költőknél szokás. Másrészt viszont talán leginkább a Tóth László, Varga Imre, Kulcsár Ferenc nevével fémjelezhető generáció művel „nálunk" hasonló lírát, mint Balázs F. Attila.

Ez a költészet, legalábbis a *Meztelen lovagok* szerint, tele van identitásproblémákkal, az én elvesztésének, meghasadásának, keresésének és megsokszorozódásának az elbeszélésével. Néha szenvedélyes, máskor viszont az önmagát kétségbevonó irónia keserű hangján szólal meg az alapvető élmény: „kilépek magamból mintha nem lettem volna otthon" (11.) Az elveszített vagy elveszejteni vágyott identitás, egyéniség helyreállításához a kötetben három út kínálkozik, amelyek közül – úgy vélem – a költő számára szinte egyik sem kecsegtet a probléma teljes megoldásával.

Az egyik végső instancia Isten, amely még képes lehetne helyreállítani az elromlott, elrontott világ egységét. Isten mint a végső kérdésekkel való szembesülés feltűnően gyakori ebben a lírában, Balázs F. többször is visszatér ahhoz a paradoxonhoz, hogy isten léte miért nem biztosítéka a lét tisztaságának. Isten perszonifikációja a metafizikai (sőt nem ritkán etikai) kérdésfelvetések felé vezeti el Balázs F. Attila költészetét, amely egyik oldalról a „Boldogtalansággal nem sújthatsz boldogtalant" (37.), míg a másik oldalról a „mi mindent lehet a te nevedben / művelni" (31.) problematikájával szembesít. A szenvedélyes istenkeresés, az eredendő bűn és az isteni hatalom végtelensége a teológia és a líra új, szenvedélyes kapcsolatának biztosítékává válik.

Az identitás egységének másik, illuzórikus helyreállítása a test és a mámor felől képzelhető el. A testek azonban „az alkohol kék ködében koszos / kis kocsmákban ringyók gyűrött / párnáján" (23.) mutatják meg magukat, és az egyesülés sosem mint a vágyott egység, hanem csak mint a megvetett és a kétségbeesett találkozása jelenik meg. Ennek az egzisztencialista alapozottságú kiúttalan létszemléletnek a feloldására csak a szerelem lehet képes e költészet intenciói szerint.

A szerelem mint az identitás széthulló egységének biztosítéka a Balázs F.-líra romantikus gyökereihez vezeti olvasásunkat. *Megtisztulni a szerelemben* a címe annak a versnek, amely a legtisztábban mutatja fel ennek az ontológiai paradoxonokból bőven táplálkozó lírafelfogásnak a lehetőségeit: „lépteid örök visszhangja vagyok / megszűnök ha nem lépsz" (53.). A szerelem lehetősége azonban az én és nem-én (68.) között vergődő lírai alany számára csak akkor menedék, ha saját létére megnyugtató magyarázatot talál, ha tisztázza önmaga identitását.

Balázs F. Attila kötetének számomra leginkább izgalmas, mert megdöbbentő részletei azok a szürrealista képek voltak, amelyek – identitáson innen és túl – a létről szóló egyéni vízióba vezetnek. Hiszen akkor lesz teljes az olvasói élvezet, ha beteljesül végzete: „e műanyag fej melynek hétöles / szájából lóg egy ikonfelirat / véres lyukszalagnyelv: Fald föl magad!" (7.) Remélem azonban, hogy a *Meztelen lovagok* íróját nem falja fel saját nyelve, és további kötetekkel örvendezteti meg olvasóit. **Németh Zoltán**

Balázs F. Attila
Meztelen lovagok
AB-ART

A költő válogatott és új versei. Múlt és jelen, egyén és közege, sors és szerep, test és lélek párbeszéde, vitája bontakozik ki e versvilágból, s az önmagával folytatott kérdezz-felelek: a „mi maradt belőlünk" kérdése.

Kötve, 72 old., 14x19,7 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel 139 Sk

Feladvány – 1.

Németh Zoltán kritikusnak mellékletünkben bemutattuk már egy verseskötetét, melyet a Kalligram adott ki s egy kisprózakötetét is, az AB-ART publikációját. Írják meg a könyvek pontos címét! A helyes válasz beküldői közt értékes könyveket sorsolunk ki.

A grendeli magán-Mészöly-kánon

A tények mágiája cím esszét sugall. A Thomka Beáta kézjelével ellátott fülszöveg értekezésként ajánlja a könyvet. A bevezetőben Grendel Lajos dolgozatnak nevezi Mészöly Miklós időskori prózáját vizsgáló munkáját. Bevallottan személyes érintettség vezeti, ugyanakkor elfogultságait következetesen fegyelmezve hajol közel a témához. Így a cím nemcsak a Mészöly-szövegekhez jelent *kulcsszóképet,* hanem a grendeli értelmezésformához is.

A vállalkozás célja az olvasó meggyőzése (vagy akár írói meggyőződés) arról, hogy a Mészöly-opus kései szakaszában (a szintézisnek számító 1976-os *Film* után) születtek olyan prózák, melyek beleszólnak a 20. század végi magyar epika alakulásába. Grendel azokat a szövegeket jelöli ki paradigmaalakító művekként, melyekben egy sajátosan mészölyi, pontosabb kifejezés híján *realista* beszédmód érvényesül a pályán belül szemlélve újdonságként. A kitüntetett szövegek közül a *Magyar novella,* a *Szárnyas lovak,* a *Bolond utazás,* az *Anyasirató,* a *Sutting ezredes tündöklése,* a *Pannon töredék,* illetve a *Megbocsátás* és a *Családáradás* említődik leggyakrabban – ez lehet akár a szövegekre finom kritikai hálót vető grendeli *magán-Mészöly-kánon* is.

A dolgozat négy fejezetre tagolódik, voltaképpen négy lényeges mészölyi eljárásra utal már a fejezetcímekben is. A történet visszahódítása azért meghökkentő törekvés, mert egyrészt a korábbi pályaszakaszban ott áll a *Film*, amely a történetközpontú epika végső trónfosztásának számít, illetve az *Alakulások,* amely radikálisan szakít a valóságtükröző próza konvencióival, másrészt Mészöly a történetiség tapasztalatát akkor vonja be hangsúlyosan írói világába, akkor érzékelhető nála a valóságreferencialitás megerősödése, amikor az éppen gyöngül a magyar prózában általában. (Bár Mészöly írói útjai kifürkészhetetlenek voltak, hiszen minden újabb művében egészen más stratégiákat alkalmazott, mint ami várható, kiszámítható lett volna az előzmények alapján.) Grendel ebben a fejezetben Mészöly és a magyar epikai hagyomány viszonyát szemlélve felhívja a figyelmet néhány érdekességre.

A freskókészítés és algebra című fejezetben az egymásnak feszülő, egymást látszólag kizáró írói szándék: a világ enciklopedikus gazdagságának megragadása, illetve az elvonatkoztatás, lényegre redukálás körüljárása a téma, pontosabban annak igazolása, hogy a két követelmény ellentmondása feloldható bizonyos műfaji reformok meglépésével. Ehhez azonban olyan szemléletváltásra van szükség, amely szerint nincs értékkülönbség nagy- és kisprózа között. A nagyregény megírásának kényszere, az irodalomtörténeti elvárás terhe alatt Mészöly makacsul a kisprózai formákkal kísérletezett, Grendel szerint szakadatlanul előkészületeket végzett egy (virtuális) nagyregényhez. Úgy tűnhet, mintha az egyes írások egy nagyregény fejezetei lennének.

Grendel Lajos
A tények mágiája
Mészöly Miklós időskori prózája
Kalligram

Tiszteletadás az író kései opusa előtt, méltatás, értelmezés és kritikai olvasat. A kései művek első alkalommal válnak körültekintő elemzés tárgyává, amely nem téveszti szem elől az életmű egészét, a szerzői ars poeticát és az irodalomtörténeti összefüggéseket sem. Az értekezés értékes észrevételeket tartalmaz a magyar próza hagyománya, jelenkora, s Mészöly elbeszélőművészetének kapcsolatáról.

Kötve, 96 old., 12x16,5 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 149 Sk

A dolgozat következő vizsgálati területe az idő- és a narrációs technika átalakítására tett újabb mészölyi kísérlet az előzmények (*Az atléta halála, Pontos történetek, útközben, Film*) tapasztalataival összevetve. Az eredmény: a téridőmező rögzítetlensége s a narrátor-névtelen krónikás egyszerre külső és belső, vibráló nézőpontjának alkalmazása. Bizonyosság és elbizonytalanodás hat egyszerre tehát, ami az olvasó részéről szüntelen résenlétet kíván.

Nem véletlenül kapta a legnagyobb terjedelmet a negyedik és egyben zárófejezet, a kérdőjeles Pannon mitológia című, melyben a történetmondás problematikájának újabb körüljárásával mintegy visszakanyarodik kiindulópontjához, s egyben összegzést is ad. A valóságreferenciákból felszabaduló, felszabadítható mitologikus általánosításoknak, a tényeket körülvevő sejtelmes aurának, az emberi viszonyok mágikus holdudvarának mészölyi felmutatásai az értelmezés mentén érzékeny megvilágítást kapnak, miközben újabb és újabb töprengésekre, újraértékelésre serkentik az olvasót.

Grendel a mészölyi műhelytitkok feltárásakor egyrészt az író esszéiből, interjúiból idéz szemléletesen alátámasztó példákat, másrészt pedig – otthonosan mozogva a Mészöly-életmű kritikai recepciójában – értelmezőtársai gyakran teljesen eltérő véleményét ütközteti vagy éppen árnyalja, továbbgondolja. Vállalkozik a finom, de nem elnéző bírálatra is. A folyton átrendeződő, újraalakuló irodalomtörténeti térben végül Mészölyt kiemelkedő helyen látja. Hídverő szerepet tulajdonít neki a prózafordulat előtti és utáni korszak között.

Grendel szerint Mészöly korszerűsége azzal is bizonyítható, hogy kérdéseket vet fel, többféle lehetséges választ kínálva. Ezek a kérdések lépten-nyomon felbukkannak *A tények mágiája* című könyvben. Említsünk néhányat: Mészöly időskori prózája kínál-e s milyen alternatívát a nyelvkritikai vagy szövegirodalommal szemben? Van-e legkisebb közös többszörös Jókai, Krúdy és Márquez, a Mészölyre erős hatást gyakorolt írói technikák között? Lehet-e az elsüllyedt Pannónia-Atlantiszból mitológiát építeni? A prózafordulat nem a Mándy Iván – Ottlik Géza – Konrád György – Mészöly Miklós munkáiból megképződő tengelyhez köthető-e elsősorban? Létezhet-e regény történet vagy legalábbis valamiféle történetcsíra nélkül? Megalkuvás-e, vagy a műfaj diktálta kényszer, hogy minden destrukció és dekonstrukció ellenére a prózaírók zöme újra meg újra visszatér a történetmondás valamilyen régi vagy új technikájához? A feltett kérdésekre válaszol Grendel Lajos külső szemlélőként a dolgozatban, illetve helyenként szándékoltan az olvasóra hagyja a továbbgondolást egy értelmezői játékban. Ám a válaszoknak lehetséges egy másféle tapasztalata is: a szépíró Grendel ezeket az elmélkedéseket nemcsak a Mészöly-opusra, hanem saját írói stratégiáira is vonatkoztat(hat)ja. *Vízjelként* tehát akár valamiféle grendeli ars poetica is kiolvasható *A tények mágiája* című könyvből.

N. Tóth Anikó

Feladvány – 2.

N. Tóth Anikó írónak, irodalomtörténésznek mellékletünkben bemutattuk már egy mesekönyvét, melyet az AB-ART Könyvkiadó jelentetett meg (a mesekönyv továbbra is megrendelhető).

Írják meg a Németh Ilona által illusztrált kötet pontos címét! A helyes válasz beküldői közt értékes könyveket sorsolunk ki.

Cselényi László olvasónaplója

A Bödők-sorozat új kötete

Példás gyorsasággal reagált a Nap Kiadó a legújabb magyar Nobel-díjra, hisz alig egy hónappal a nagy esemény után már a könyvesboltokban a *Nobel-díjas magyarok* című kötet s címlapján a szenzációs hír: Kertész Imre a tizennegyedik. Igaz, a kiadvány már korábbi, ez az utánnyomása, ám így is elismerésre méltó cselekedet, hisz végül is köztük van már a tizennegyedik Nobel-díjas is, aki pedig még az első kiadásban nem lehetett ott. Vagyis Kertész Imre, természetesen.

Aligha lehetett célja és alkalma Bödők Zsigmondnak, hogy állást foglaljon a Kertész Imre Nobel-díja körül kialakult össztársadalmi vitában – hogy hát vajon megérdemelte-é vagy sem, hogy ő érdemelte-é meg avagy sem, s hogy miért ő, ha se Móricz, se Krúdy, se Weöres stb., stb. Mondom, Bödőknek idő híján nem volt alkalma állást foglalni e kényes kérdésben, ám a magyar Nobel-díjasok ügyében Kertész Imre nélkül is elég a tisztázatlan kérdés, s egy ilyen díj s egy ilyen kiadvány apropóján szembe kell nézni azokkal is.

Tüstént azzal is, hogy valóban tizennégyen vannak-e, s hogy mind a tizennégy magyar volt-e. Emlékezünk: épp a legújabb díj alkalmából (de nyilván előbb is) gyakran elhangzott a kétely: valóban mind a tizennégy magyar díj volt-e? S itt nem csak Friedman Milton, Elie Wiesel avagy Polányi János magyarsága kérdőjelezhető meg, akiknek ugyan kisebb-nagyobb mértékben magyarok (?) voltak a szüleik, ám ők nyilván már nem is tudnak magyarul, hanem megkérdőjelezhető a különben pozsonyi Lénárd Fülöp s még néhány társának magyar volta is. Ez persze nem Bödők problémája, hisz épp a legújabb díj alkalmából hallottuk, milyen tátott szájjal értesültek a Fehér Házban Medgyessy Pétertől, hogy nem olyan akármilyen ország ez a Magyarország, amelynek ennyi Nobel-díjasa van.

Fűzve, 144 old., 15x21cm
bolti ár: 129 Sk
kedvezménnyel: 99 Sk

Érdekesebb Bödők könyvének a második fejezete, az *Akik megérdemelték volna* című. Itt olyan nevek, mint Eötvös Loránd, Szilárd Leó, Neumann János, Teller Ede, Selye János. Ezek magyar volta – egy-két kivétellel – sokkal kevésbé lehetne megkérdőjelezhető, mint az előbbieké. S itt érthetetlenül hiányoznak az irodalmárok – avagy ők nem érdemelték volna meg ugyanúgy a díjat, mint a fölsoroltak? Vagyis: Ady és Krúdy, Babits és Kosztolányi, Kassák és József Attila, Weöres és Pilinszky, Németh László és Juhász Ferenc.

S legalább ilyen érdekes *A 20. századot Budapesten csinálták* című fejezet. *A marslakók inváziója avagy a magyar jelenség* c. fejezetben meg az a fölszövegben is kiemelt fölsorolás, miszerint „Szilárd Leó Roosevelt elnöknek, Kármán Tódor Trumannak, Neumann János Eisenhowernek, Neumann János leánya, Neumann Marina Nixonnak, Kemény János Carternek, Teller Ede pedig Reagannek volt tudományos tanácsadója... Egy alkalommal, amikor Tellernek azt mondták, hogy ez a sok lángelme nem is Magyarországról jött, hanem valójában a Marsról, Teller zavart arcot vágott: »Hát Kármán Tódornak mégis eljárt a szája.«" Íme.

Bödők Zsigmond kiváló munkája egyébként egy ugyancsak meglepő sorozat része. A Nap Kiadó vállalkozott *Magyar Talentum* néven a sorozat kiadására, s ebben már eddig is olyan munkák láttak napvilágot Bödők tollából, mint a *Világjáró magyarok* vagy a *Magyar feltalálók a fotográfia történetében,* illetve a *Magyar feltalálók a repülés történetében.* S úgy tűnik, kereskedelmi szempontból is sikeres a vállalkozás, hisz máris újabb öt kiadvány van előkészülőben: a magyar feltalálók a hajózás és a vasút, a nyomdászat, a villamosság, a televízió és a hírközlés s a gépesítés történetében. Magam az eddig megjelent kötetek közül a *Nobel-díjas magyarok*on kívül főleg a *Világjáró magyarok*at forgattam érdeklődéssel, s noha elismerem, hogy másoknak esetleg a többi munka is érdekes lehet, mégiscsak megkérdezem: nem túl sok-e ez a mai gazdasági viszonyok között? Mert az ilyen könyveket főként a kispénzű diákok és nyugdíjasok forgathatnák, ha volna rá pénzük. S ha a *Gondolatokból épült katedrális* című könyv kapcsán azt kérdeztem, hogy egy ilyen vastag könyvet ki bír megvenni (és elolvasni), itt azt kérdem: ennyi kötetet ki bír megvenni (és elolvasni)?

Cselényi László

Barak László
Időbolt
Nap Kiadó
versek, ill. Németh Ilona
Kötve, 72 old., 17,1x24,5 cm
bolti ár: 270 Sk **kedvezménnyel: 170 Sk**

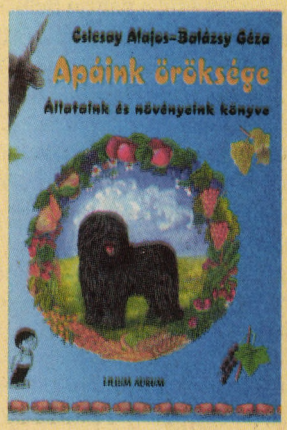

Csicsay Alajos
Apáink öröksége
Lilium Aurum
természetrajz, ill. Balázsy Géza
Kötve, 88 old., 21,2x30,2 cm
bolti ár: 230 Sk **kedvezménnyel: 199 Sk**

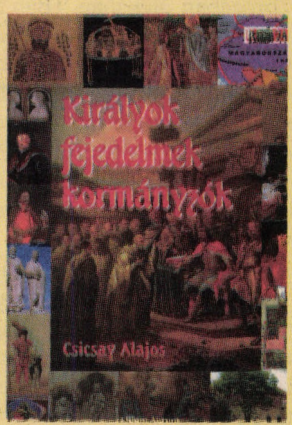

Csicsay Alajos
Királyok, fejedelmek, kormányzók
Lilium Aurum
történelmi olvasókönyv
Kötve, 164 old., 21,2x30,2 cm
bolti ár: 191 Sk **kedvezménnyel: 170 Sk**

Csodalámpás
Kalligram
szlovákiai magyar költők gyermekversei
ill. Balázsy Géza
Kötve, 64 old., 17,2x24,2 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 99 Sk**

Hasák Vilmos
Szlovákia védett állatai
Lilium Aurum
természetrajz képekkel
Fűzve, 174 old., 12,6x16,5 cm
bolti ár: 155 Sk **kedvezménnyel: 145 Sk**

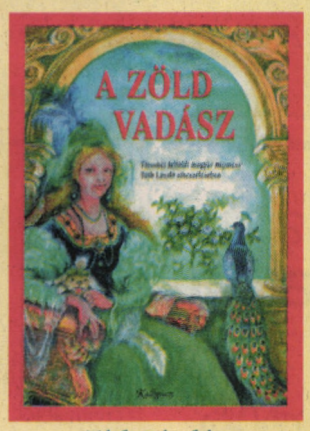

Tóth László
A Zöld Vadász
Kalligram
mesék, ill. Š. Horváth Klára
Kötve, 80 old., 17,4x24,3 cm
bolti ár: 180 Sk **kedvezménnyel: 162 Sk**

Dénes György
A tüsszentős király
Méry Ratio
versek, ill. Rácz Noémi
Kötve, 40 old., 21x29,5 cm
bolti ár: 220 Sk **kedvezménnyel: 170 Sk**

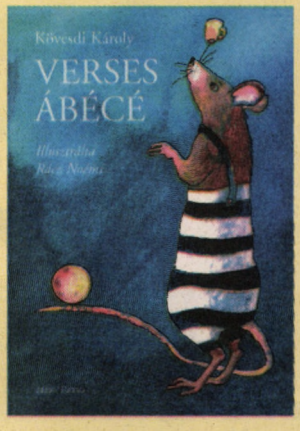

Kövesdi Károly
Verses ábécé
Méry Ratio
ill. Rácz Noémi
Kötve, 44 old., 21x29,5 cm
bolti ár: 220 Sk **kedvezménnyel: 170 Sk**

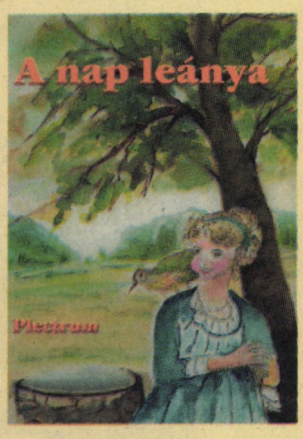

Vércse Miklós
A Nap leánya
Plectrum
mesék, ill. Lábik János
Kötve, 64 old., 17,4x24,3 cm
bolti ár: 136 Sk **kedvezménnyel: 120 Sk**

Gágyor József
Játékos állatkert
Lilium Aurum
dalok, versek, mondókák
Kötve, 204 old., 16,5x17,5 cm
bolti ár: 182 Sk **kedvezménnyel: 169 Sk**

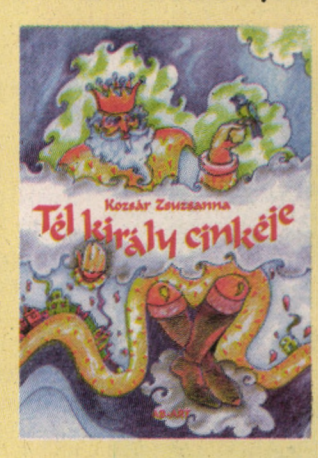

Kozsár Zsuzsanna
Tél király cinkéje
AB-ART
mesék, ill. Ferdics Béla
Kötve, 64 old., 17x25 cm
bolti ár: 130 Sk **kedvezménnyel: 110 Sk**

Vércse Miklós
Mióta van eszük az állatoknak
AB-ART
mesék, ill. Lábik János
Kötve, 56 old., 17x25 cm
bolti ár: 130 Sk **kedvezménnyel: 110 Sk**

MAGYAR SZÉPPRÓZA

Archleb Levicky Dániel
Aua és Atua
Kalligram

„Daniel Levicky Archleb és Upor Tonuzaba bemutatják az Aua és Atua című, az elmúlásról szóló regényt három könyvben." Sodró erejű negatív utópia arról, mi vár a civilizáció után, teljes kihalásáig az emberre. Ami előtte: vér, drog, erőszak, s a rendteremtés vágya.

Fűzve, 208 old., 11,4x19,2 cm
bolti ár: 189 Sk **kedvezménnyel: 169 Sk**

Fábián Nóra
A nagyváros meséi
Kalligram

Nyolc, egymással lazán összefüggő mozaikból áll össze annak a londoni környezetben zajló közösségnek az élete, melyet fiatalok alkotnak. A kényszerű kirekesztettséget és kiszolgáltatottságot mind másként élik meg – ami összeköti őket, az a mesemondás (és az elbeszélő) személyes varázsa.

Fűzve, 200 old., 11,4x18 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 149 Sk**

Németh Zoltán
vírusszövegei, idiótameséi és egyéb mutáns történetei
AB-ART

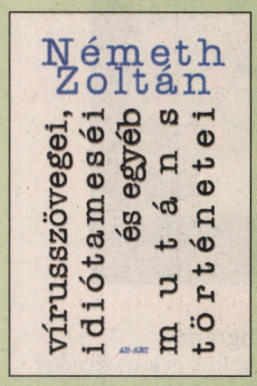

Az irodalomelmélet egymással versengő irányzatainak paródiájaként is felfogható szövegek izgalmas szellemi kalandokba vezetik az olvasót, aki az alapul szolgáló művek ismerete nélkül is kitűnően szórakozhat élvonalbeli alkotónk legújabb leleményein.

Kötve, 112 old., 13x19,5 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel: 139 Sk**

Ardamica Ferenc
Hedvig sír
Plectrum

Nem mindennapi kötet, mely az ismert novellista drámai műveit tartalmazza: öt rádiójátékát (*Életem első cigarettája*, *Értesítésre várva*, *Részvéttáviratok*, *Öt százalék szerelem*, *Fekete karácsony*) és egy filmforgatókönyvét, az összeállítás címéül is szolgáló *Hedvig sír* címűt.

Fűzve, 164 old., 20,5x29,6 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 150 Sk**

Gál Sándor
Egybegyűjtött művei II. – Novellák
AB-ART

Az egyéni hangvételű novellák a kisebbségi lét örök kérdéseit, tragikus történelmi mozzanatait, ritka ünnepi pillanatait ragadják meg. Az avatott tollú író műveit egy kötetben olvasni különleges élmény.

Kötve, 416 old., 15x21 cm
bolti ár: 360 Sk **kedvezménnyel: 339 Sk**

Pf. 2002.
Fiatal prózaírók antológiája
AB-ART

Fiatal prózaírók novelláit bemutató kötet: Bárczi Zsófia, Buchlovics Péter, Csizmadia Gabriella, Emm Zirig Árpád, Fehér Kriszta, Kantár Csaba, Kozsár Zsuzsanna, Lacza Gergely, Pénzes Tímea, Szűcs Enikő kisprózái. A borítón Csillag Kriszta grafikája.

Fűzve, 140 old., 12x19 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel: 139 Sk**

Burián László
Hiszek a szeretet végső győzelmében
Lilium Aurum

Burián László regényes életrajza. Az 1947–48-ban Csehországba deportált magyarok lelkésze, 1951 és 1953 között politikai fogoly, majd három éven át fizikai munkás megrendítő – szlovákiai magyar – történelmi hátterű életútja. „Kordokumentum" – vallja a római katolikus pap visszaemlékezései alapján a könyv szerzője, Csicsay Alajos.

Kötve, 216 old., 12x17,6 cm
bolti ár: 149 Sk **kedvezménnyel: 135 Sk**

Köbölkúti K. Szilárd
Balamber hun főkirály
AB-ART

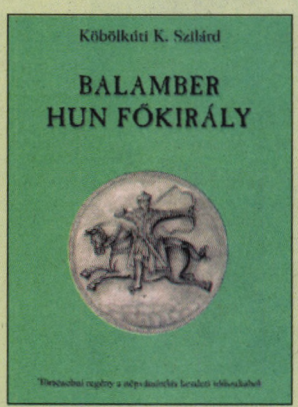

A Németországban élő szerző munkája a népvándorlás kezdeti korába kalauzolja az olvasót. Az Uraltól keletre és nyugatra eső területek sokszínű, tarka világa elevenedik meg előttünk: a természeti viszonyoktól függő népek sorsát meghatározó nomád gazdálkodás és a hatalmas, erőteljes hun birodalom.

Kötve, 240 old., 15x21 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel 225 Sk**

Vajkai Miklós
Akit megölt a siker
Nap Kiadó

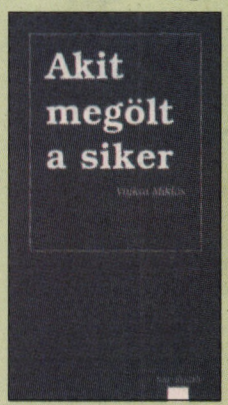

Vajkai Miklós újabb kisregényének színhelye a Kárpátok alatti Pressvár, központi alakja pedig Alenka Nováková, a rádió Éji nocturne-ök című műsorának szerkesztője. A folyó, a hegyek és a rádióépület hűvös kulisszáinak hátterében egy zenei műsorláncolat szellemi üzenetei hatják át s alakítják a könyv szereplőinek életét.

Fűzve, 120 old., 10x18,3 cm
bolti ár: 159 Sk **kedvezménnyel: 120 Sk**

Gyökérről nevelni a jót

Vékony, karcsú könyvecske az *Anyanyelvünk virágai,* mely még 2000-ben jelent meg a dunaszerdahelyi Lilium Aurum gondozásában. A kötet szerzőjével, Vankó Teréziával három évig a Soproni Pedagógiai Főiskola hallgatója voltam. Azt hiszem, nem csak kettőnkre, a többi évfolyamtársunkra is nagy hatással volt Zilahi Józsefné főiskolai oktató, aki irodalom szakos lévén nagyon megszerettette velünk a gyermekirodalmat, s mindnyájunk előtt példaképként állt. Zilahi Józsefné számtalan óvodai szakkönyv szerzőjeként is ismert, s bennünket is ő indított el a gyermekirodalom birodalmába. Általa új szakmai irányvonalat sajátítottunk el, mely a kevésbé kötött, családias, gyermekközpontú szemléletet képviseli, melynek a középpontjában a játék és a mese áll.

Vankó Terézia óvónő több mint harminc éve dolgozik a pedagógiai pályán, ízig-vérig óvónő, pedagógiai körökben elismert szakember. Nem kis feladatot vállalt azzal, hogy az *Anyanyelvünk virágai* című, 44 oldalas szakkönyvet összeállította: a neveléssel kapcsolatos szólásokat, közmondásokat gyűjtötte egy csokorba úgy, hogy egyben értelmezi is jelentésüket. „Gyermeknek lenni csodálatos dolog. Egy olyan birodalom, amelyben jártunk már, melybe későbbi életünkben mindig visszavágyunk, de soha többé nem térhetünk vissza. Ekkor szerezzük meg életre szóló tapasztalatainkat, melyek egész felnőtt létünket meghatározzák" – írja könyve előszavában.

Mielőtt néhány szemelvénnyel ízelítőt adnék a könyvből, lássunk kettőt a fejezetcímekhez kapcsolt idézetekből! A *Nyelvünk virágai, a szólások* című alatt a szerző Krúdy Gyulát idézi: „A magyar nép aranypénzei (...) úgy forognak a nép szójárásában, mint a ritka, értékes tallérok a hetivásáros aprópénz között." A *„Közmondás nem hazug szólás"* című fejezet pedig az alábbi Kosztolányi-sorokkal kezdődik: „A nemzeti nyelvben, mely bensőséges árnyalataival és szólásaival nemzedékről nemzedékre öröklődött (...), kifejeződött a tömegek egyénisége és a tömegek halhatatlansága."

A neveléssel kapcsolatos általános szólások közül említsünk csak kettőt: „Jó nevelés – legjobb szokás." „Nem kell azt a fát rázni, aki magától is hull.", de mivel a nevelés legfontosabb színtere a család, ebből a közegből bőven sorolhatók a példák:

„Könnyebb gyökérről nevelni a jót, mint ágról." Azaz jobb az eredmény, ha a nevelés már a szülői házban elkezdődik, mint ha csak később fognak hozzá. Vagy: „Cirógatással is lehet ártani." Azaz a gyermek a túlzott kényeztetésnek kárát vallhatja. Sok szólás kötődik az édesanyához: „Amilyen az anyja, olyan a lánya." (Vagy ugyanez másként: „Nézd meg az anyját, vedd el a lányát."), de már kevésbé ismert a hasonló, az édesapával kapcsolatos: „Amilyen az apja, olyan a fia." vagy a mindkét szülőre vonatkoztathatók, az ismertebb „Az alma nem esik messze a fájától." és egy a kevésbé ismertek közül: „Apja tűz, anyja puskapor, fia csupa láng."

Külön fejezetbe kerültek a meg nem tartott ígéreteket, azaz a szülő és a gyermek közti bizalmi viszonyt szemléltető szólások, a veréssel, testi fenyítéssel, fenyegetéssel, figyelmeztetéssel kapcsolatosak s persze az idejétmúlt szólások is. Vankó Terézia egyebek közt ez utóbbiak közé sorolja a következőket: „Magyar ember evés közben nem beszél.", „Gyermeknek hallgass a neve!", vagy: „Kés, villa, olló kisgyerek kezébe nem való!" – melynek tarthatatlanságát egy másik szólással támasztja alá: „Legjobb iskola a tapasztalás."

A nyelvi játékokként hasznosítható szólásokon és szóláshasonlatokon kívül a könyv példákat sorol fel az óvodai nevelés során alkalmazhatókra. Kisebb balesetkor mondhatjuk: „Sírás, nevetés! Hónap lesz a temetés." Ha megüti magát a gyermek: „Nyúlháj, daruháj, majd meggyógyul, ha nem fáj." Túlérzékeny, kényeskedő gyermeknek mondhatjuk: „Nagy a feje, búsuljon a ló!"

Mindezek csak kiragadott példák. Az egész könyvet kell, érdemes elolvasni. Vásárolják meg ezt a könyvet, csekély 50 koronába kerül. Óvónőknek, pedagógusoknak, nevelőknek ajánlom, de ott a helye minden szülő könyvespolcán is.

Méry Júlia

Vankó Terézia
Anyanyelvünk virágai
Lilium Aurum

Anyanyelvünk virágai, a szólások, szójárások, szóláshasonlatok múltunk színét, ízét, hangját, hangulatát idézik, s mivel érzékletesebben, szemléletesebben fejezhetjük ki velük mondanivalónkat, fontos helyük van a kommunikációban – különösen a gyerekkel való párbeszédben.

Fűzve, 44 old., 14,5x20,7 cm

bolti ár: 50 Sk **kedvezménnyel: 40 Sk**

Kedves könyvbarátok!

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árakon megrendelhetők.

1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (65 Sk).

Könyvtárak és iskolák, figyelem! 1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

MEGRENDELŐLAP

Szerző(k) és cím(ek):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A megrendelő neve:

.....

.....

Lakhely, utcanév, ház- és irányítószám: .....

.....

A megrendelő aláírása: .....

Postacímünk:
Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223
810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028
e-mail: distribucia@kalligram.sk

Filozopterek az irodalomban – 6.

A múlt alkalommal azon filozopterkedtem, indokolt-e alábecsülni egy-egy nagy írónk életművében az ifjúságnak vagy a gyerekeknek szánt opusokat. Nem bennünk, filozopter és nem filozopter olvasókban van-e a hiba, hogy ezek a versek, mesék, regények mintegy a „nagy" művek árnyékában kénytelenek szerénykedni, holott egyáltalán nem biztos, hogy azok a „nagy" művek tényleg mind olyan nagyok, mint amilyeneknek látni szeretnénk vagy filozopteri elfogultságunkban láttatjuk őket.

De vannak esetek, amikor ez éppen fordítva van. Móra Ferencet említhetném, például. Mórát annyira ifjúsági írónak tartjuk, hogy sok Móra-rajongó talán nem is hallott az író fő művéről, az *Ének a búzamezőkről* című regényéről. Holott ez a regény nemcsak az írónak, hanem egész huszadik századi epikánknak egyik kiemelkedő alkotása. Igaz, 1945 után nagyon elhallgatták. Mint annyi más remek vagy kevésbé remek művet, ezt is politikai-ideológiai okokból. A politika beavatkozása az irodalom autonóm világába sok kárt tett, olykor, mint az *Ének a búzamezőkről* esetében, talán jóvátehetetlen kárt. Hiszen nemzedékek nőttek fel úgy, hogy nem állt módjukban elolvasni ezt a kitűnő regényt.

A másik eset Weöres Sándoré. Nemzedékek nőttek föl a gyermekversein, amelyek eredetileg nem is gyermekverseknek íródtak. Ezek a „gyermekversek" olyan hatalmas népszerűségre tettek szert, hogy – talán a *Psyché* kivéve – teljesen árnyékba borították a költő életművének csúcsait. Balszerencse? Nem tudom. Talán... Mindenesetre Weöres balszerencséje egy kicsit más, mint a Móráé. A pártállam ideológus korifeusai Weörest is többször sújtották anatémával. Ám ha huzavonákkal is, két legjelentősebb verseskötete, *A hallgatás tornya* és a *Tűzkút* még időben megjelenhetett. S nemsokára, még a költő életében, a hódolat is utolérte. Mi az oka hát annak, hogy legnagyobb költőink körül az ő életművét ismeri a legkevésbé a szélesebb publikum? Mert a *Mahruh veszéséről* vagy az *Átváltozások* szonettciklusról érettségizett emberek nagy tömegei még csak nem is hallottak.

Nos, talán nem is a politika a ludas ebben, hanem a *Magyar etüdök* bűbájos remekművei. Az afféle hozzáállás és vélekedés, hogy „aki ilyen csodálatos gyerekverseket ír, hogyan képes máskor érthetetlen zagyvaságokat összehordani". Weöres ugyanis már a negyvenes években túllépett líránknak mind a nyugatos, mind a népi paradigmáján, ellentétben versbarát olvasóinknak nagy többségével. Így állhatott mára elő az a fura helyzet, hogy miközben Weöres Sándor az egyik legnépszerűbb klasszikusunk, ugyanakkor a legmagányosabb és – ami az életmű egészét illeti – a legkevésbé ismert költőnk is.

Ráadásul talán a „legmagyarabb" is. Hogy értem ezt? Erről majd legközelebb.

Grendel Lajos

Februári számunk nyertesei

A múltkor közölt irodalmi fejtörő helyes megfejtése: Az elpárolgott fazék című könyv szerzője: Zs. Nagy Lajos. A sorsolásba belekerültek nemcsak a megfejtők, hanem a sikerlistát feladók is. A szerencse ezúttal is hat levelezőnkre mosolygott rá. Az e-mailben érkezett megfejtők közül **Berek Gézá**nak küldöm Nagyölvedre Peter Zajac Másnapos ország c. kötetét (a Kalligram ajándéka), **Barusz Nórá**nak Köbölkútra Győry Attila Kerék-kutya c. kötetét (a Kalligram ajándéka), **Wirth Jenő**nek Lévára a Kétarcú orvostudomány c. könyvet (a Kalligram ajándéka). Az érsekújvári **Lőrincz László** nyereménye az Őszi szarvasbőgések, tavaszi szalonkázások c. Csiba Lajos-kötet (a Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmányának ajándéka), a Látványos égi jelenségek 2003–2004 c. Bödők Zsigmond-könyvet Búcsra viszi a posta (a Nap Kiadó ajándéka) **Hegedűs Évá**nak, **Izsák Mária** vágfarkasdi olvasónknak pedig Miklós Dénes könyvét: Négy évszak a háztájiban (a Nap Kiadó ajándéka).

A nyerteseknek gratulálok!

(A szerkesztő)

KÖNYVJELZŐ

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

Megjelenik havonta egyszer

Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor

Levélcím: Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1

E-mail cím: konyvjelzo@poetic.com

E számunk szerzői:
Ardamica Zorán (1970) költő (Losonc),

Cselényi László (1938) Kassák- és Madách-díjas költő, műfordító (Pozsony),

Grendel Lajos (1948) Kossuth-díjas író (Pozsony),

Méry Júlia (1946) óvónő (Nagymagyar),

H. Nagy Péter (1967) irodalomtörténész, kritikus (Budapest),

Németh Zoltán (1970) Madách-díjas irodalomkritikus, költő (Ipolybalog),

Pénzes Tímea (1976) író, költő (Érsekújvár),

N. Tóth Anikó (1967) író, irodalomtörténész (Ipolyság),

Vajda Barnabás (1970) tanár (Duna utcai gimnázium, Pozsony), szakíró (Dunaszerdahely)

Zeman László (1928) nyelvész, irodalomtudós, Madách-díjas műfordító (Eperjes)

A Könyvjelző legközelebb április 10-én, csütörtökön jelenik meg.